

למעשה

מ"ה קניני תורה

מהדורה זו מוקדשת לזכותו של הרב עובדיה
דהן שליט"א יו"ר המועצה הדתית על
עזרתו המרובה למכון 'למעשה'

הוקדש לע"נ אמו רודפת תורה וחסד
הרבנית פרוחה בת עישא ע"ה

לע"נ כל הערירים שאין מי שיאמר עליהם קדיש
הונצח ע"י הרב עובדיה דהן שליט"א

בסיוע

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

נתן אלבוז 8 \ 10

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

דברי ברכה

שמחתי שמחה גדולה בראותי ראשית עמך
המשובח והנאמן של האברך החשוב, והמתמיד,
וירא שמים מרבים, פה מפיק מרגליות, מלומדי הכולל
הכולל, מוסד תורה וחסד, ומג"ש במרכז התורני לב יצחק הרה"ג פנחס
ורביב שליט"א אשר יקרא בשם 'למעשה' על
עברתי על מקצת הספר ומצאתי בו קורת
רוח ודברים נפלאים המרוויים את צימאוננו
של המבקש. ולא נשאר לי אלא לברך שינוני
מציאותך מוצלח ותצבד להפגיש תורה וזמנא
לזכות את הרבים הן בתורה שבתורה והן
בתורה שבע"פ. ויברכו כל העוזרים והמסייעים
בכל הפרשות שבתורה בני חיי ומצוינו דווחי.

החוקם לכבוד כבוד ולתורה

הרב יצחק אברג'ל

גאון כולל תורה וחסד

המלצת הגאון האדיר מוה"ר הרב יצחק אברג'ל שליט"א בעל ה'ברכת יצחק'

דברי ברכה

שמחתי שמחה גדולה בראותי ראשית עמך המשובח והנאמן של האברך החשוב, והמתמיד, וירא שמים מרבים, פה מפיק מרגליות, מלומדי הכולל "מוסד תורה וחסד", ומג"ש במרכז התורני לב יצחק הרה"ג פנחס ורביב שליט"א אשר יקרא בשם 'למעשה' על מגילת אסתר ועה"ת והמועדים.

עברתי על מקצת הספר ומצאתי בו קורת רוח ודברים נפלאים המרוויים את צימאוננו של המבקש. לא נשאר לי אלא לברך שעוד יפוצו מעינותיך חוצה ותזכה להגדיל תורה ולהאדירה, לזכות את הרבים הן בתורה שבכתב הן בתורה שבע"פ. ויברכו כל העוזרים והמסייעים בכל הברכות שבתורה בני חיי ומצוינו דווחי.

החוקם לכבוד התורה ולומדיה

יצחק אברג'ל

הקדמה

אודה ה' שזיכני לעסוק בתורה ולחדש בה חידושים ולהוציאם לאור

תודות להורי היקרים שלא חסכו מעצמם עמל וטורח כדי שנגדל בתורה ויראת שמים טהורה ולמור אבי הרב יצחק זרביב שליט"א שהוא משל ונמשל לאהבת תורה ומרגלה בפומיה תמיד תורה. תורה. תורה. ויראת שמים טהורה. ואם הבנים שמחה הרבנית מרגלית תליט"א. וכן לחמי הרב משה חיים טוטיאן שליט"א וחמותי ולסב רעיתי הר' יוסף טוטיאן שליט"א ולסב השני המשגיח הרב יעקב אקוקה שליט"א ואחרון חביב מקים עולה של תורה לשם שמים במסירות נפש סבי פה מפיק מרגליות הגאון האדיר ר' פנחס קריספין שליט"א ראש מוסדות 'מורשה' ועימו הרבנית הדגולה הרבנית אביבה קריספין תליט"א על כל עזרתה המרובה לכלל ישראל ולנו בפרט.

אודה לגאון האדיר מרן הרב יצחק אברג'ל שליט"א ראש מולל תורה וחסד בעל הברכת יצחק על כל מה שנעזרתי בו עצה ותושיה.

וכן להרב ישראל אברהם קלאר שליט"א על הבימה החשובה שנותן לי בכל שבוע בקונטרס המפואר שמוציא לאור מידי שבוע 'אספקלרייא' ומופץ בכמאה אלף עותקים (להשיג במייל 9797@okmail.co.il) יזכהו ה' להפיץ מעיינותיו חוצה ולהמשיך לזכות את הרבים.

וכן להרב מאיר שלום וקנין שליט"א ראש המרכז התורני 'לב יצחק' על עזרתו המרובה. וזיכוי הרבים העצום. שבין כותלי בית מדרשם וכן לגבאי בית מדרשינו הבה"ח ברוך חיון נר"ו. שלי ושלכם שלה הוא רעיתי היקרה מנשים באהל תבורך על יום שעה, שעה, שניה, שניה, שבגודל האהבת התורה שלה שאין לה אח וריע היא מסירה ממנני את טירדות הזמן והכל מתוך מאור פנים ושמחה ואהבת חסד.

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

כמו כן אודה למועצה הדתית אשדוד על עזרתם האדיבה בהוצאת ספר זה והכל כדי להגדיל תורה ולהאדירה ולעומד בראשה הרב עובדיה דהן שליט"א שנודע בנועם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו, בבחינת 'טוב שכן קרוב מאח רחוק' וכן לרב חיים בן המו שליט"א ראש כולל מושב עוצם מנהל מחלקת תרבות תורנית שנודע בנועם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו ואף כיבד את הספר במאמר מכובד. ולרב יעקב נחמני שליט"א ראש כולל 'ברכי יוסף' ור"מ בשיבת 'בית הלוי' על כל העזרה וההכוונה.

כמו אודה לגיסי היקרים הרב יוסף ילוז שליט"א בעל ה'ביכורי יוסף' והרב אברהם דהן שליט"א בעל ה'ברכת אברהם' וראש מכון 'ליבנו בתורתו' על שמאפשר לנו בנדיבות ליבו להביא מקושיותיו הנפלאות. והרב שמעון בדרה שליט"א בעל ה'שבע ביום הללתיך' על עזרתם המרובה. ולאחי וראש הגה"צ והמתמיד ר' יונתן זרביב שליט"א ולאחי ר' מרדכי זרביב שליט"א על עצותיו העמוקות והנפלאות. ולגיסי היקר יניק וחכים טובא הרב יעקב חי טוטיאן שליט"א והרב יהודה טוטיאן שליט"א. על עזרתו בהגהת הספר יה"ר שזכות זו תעמוד להצלחתו בלימוד

וכן לכולל ערב שבו אני חוסה 'אליבא דהילכתא' שבנשיאות הגאון הגדול הרב יעקב הלל שליט"א ולבנו יד ימינו הרה"ג יהודה הלל שליט"א ראש הכוללים מדין ועד באר שבע

למעשה מ"ח קניני תורה

מ"ח קניני תורה עם פירוש למעשה

החלק המודגש נערך מסדרת ועדים קצרים ששמעתי ממו"ר הגאון הגדול הרב יעקב
בנבשתי שליט"א ר"מ בישיבת רכסים ונערכו לפי הבנת הכותב וכל טעות יש לתלות רק בו
החלק שאינו מודגש זה הוספות מלמלעשה

למה מידות זה המפתח לתורה

נוכל להבין עפ"י דברי החזו"א באגרת ח"א סי' כח וז"ל 'אין דרכי לבוא בוֹיכוחים כי הבדלי
הדעות יש להם גורמים מוקדמים של רבות בשנים ואין בכח של ראייה לשנות כי כל ראייה יש
לה מסילות רבות'

דהינו שכל ראייה שנביא מהגמ' אפשר להבינה אחרת וכן אם יש לאדם מידות רעות או
שאיפות להתיר הכל אפשר שיבאר את כל הסוגיות לפי שכלו המוטעה

דוגמא לדבר מצינו בדואג האדומי שהיה מתלמידיו של בלעם הרשע שהיה לו עין רעה
(כמבואר ברש"י באבות פ"ה מ"ט בד"ה ולא יחצו את ימיהם) ובגלל זה עיוות את מהלך
מחשבתו הואיל וקינא בדוד שמצא את מקום המקדש וטען שדוד פסול מלבוא בקהל והוכיח
את דבריו באופן כזה משכנע עד שהיה צריך להביא פסק שהיה מקובל מבית דינו של שמואל
הרמתי (יבמות עו:)

ועפ"י ז' יובן מה שקשה מאוד בפירוש רש"י וז"ל 'ואם תאמר, מפני מה השרה הקב"ה
שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר, אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב,
העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחילה היו גדורים בעריות, וזה נתן להם עצה
להפקיר עצמן לזנות'

ודבר זה צ"ב רב שהרי הם טענו שאם היה להם נביאים הם היו חוזרים למוטב ומה הקב"ה
עונה להם במה שהביא להם נביא מושחת ברמה שלא היתה כמותו

אלא הפשט שהנביא רואה דבר שאפשר לפרשו בכמה אופנים ומה שהוא רואה זה לפי
מה שעבד על מידותיו וזיכך אותם הוא רואה דהינו כמו מראה (עי' בזה באבי עזרי פ"ז מיסודי
התורה ה"ו במהדורא קמא) ולכן מה שהם טענו וטעו שחשבו שנבואה זה איזה מכשיר קסם
שמסייע לבני אדם להתעלות זה שקר !

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

אלא מה שהאדם – הנבואה מוסיפה לו – דהינו שמשנה רבינו – שהיה בעל מידות ולכן הנבואה רוממה אותו – משא"כ בלעם הרשע שהיה מושחת הנבואה השחיתה אותו וזה מה שהקב"ה אומר להם שהכל תלוי רק בכם

ולפי"ז פירש מורינו הרב מאיר חמיאל שליט"א מה שאומרים בברכת ההפטרה אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת – שצ"ב לשון בדבריהם שהרי זה דברי הקב"ה ואיזה חלק הנביאים נתנו בזה נקרא דבריהם אלא הפשט שכיוון שאפשר להבין את זה בכמה אופנים ולכן איך שהנביא הבין זה נקרא דבריו (ויכול לומר שהקב"ה אמר לו כן כיון שהקב"ה מסר את זה על דעת איך שהנביא יבין וזה מה שיתקיים) וזה שהקב"ה רצה בדבריהם הנאמרים באמת.

עד היכן מגיעים כשאין מידות טובות ירבעם בן נבט מסרב לטיל עם הקב"ה בגן עדן שזה הדרגה הכי גבוה

חז"ל אומרים (אבות פ"ד מ"י"ז): "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". בעלי המוסר ממחישים את מאמר חז"ל זה כך: ניקח לדוגמה רגע של הנאה, של אושר ושמחה שהיה לנו בעולם הזה רגע של לידת בן משפחה, של שתית כוס מים צוננים ביום חם, אם נכפיל ונשלב את אותו רגע עשרות פעמים, נגיע לעוצמה של אושר שהלב לא יכול להכיל! עכשיו ניקח את כל התענוגות שיש בעולם, כל החתונות, כל המאכלים, הכל הכל הכל, ועוד נוסיף לזה את התענוג העילאי שהיה לרבי עקיבא איגר כשה' האיר את עיניו בדברי הרשב"א, את כל הנאות העולם הזה של כל מיליארדי האנשים, ואפילו הנאת נשימת האויר של כולם עדיין לא נגיע לתענוג של "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא"! ו"קורת רוח" פירושה הנאה של "ריח" בלבד! זוהי "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא". ננסה, אפוא, לתאר לעצמנו מה הם "חיי העולם הבא" בעצמם, עליהם מבקשים אנו שנזכה להם! ועכשיו נראה דבר מפחיד. שכן האוה"ח (בחוקותי עה"פ אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה פירוש י"ט) כותב 'שאמר הקב"ה לירבעם חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. ע"כ. ואמרו המקובלים כי טיול זה היא הדרגת שעשוע שאין למעלה ממנו. אשרי אנוש יזכה לו' (ועפי"ז פירש שע"י התורה האדם יזכה לזה) אז כמה זה שווה לעומת חיי העוה"ז.

◀ לְמַעֲשֵׂה מו"ח קְנִינֵי תוֹרָה ▶

ואת כל זה מציע הקב"ה לירבעם בן נבט תחזור בכך ולא די שאסלח לך על הכל אלא אני ואתה נטייל (שיא ההנאה בכלל לא נתפס בשכל- מכל מה שנהנית בעוה"ז) א"ל מי בראש. ואומרים חז"ל שלמרות שהקדים הקב"ה לירבעם ומשמעותו שהוא הראשון. בכל זאת הוא שואל וכשהוא שומע שבן ישי בראש הוא אומר לא בעינא ולמה וכי חצי זה לא טוב הרי עכשיו כלום אין לך. עד כדי כך כוחן של מידות רעות.

וגם הרי חז"ל אמרו כל אחד נכווה מחופתו של חברו. וביאר המס"י (פ"ג) שאין זה מתולדות הקנאה אלא ממה אפשר להשיג יותר וחבל שלא ניצלתי, אז מה כל- כך הפריע לו הרי תמיד יש הבדל ואצל כולם זה כך

למעשה מ"ח קניני תורה

א. בתלמוד:

לכאן מה קנין בזה הרי בלי שילמד מה יקנה

אלא מבאר המדרש שמואל 'כי לא יהיה לו עסק אחר רק לימוד התורה אמנם אם ירצה לאחוז בזה ובזה ולעסוק בסחורה וללמוד לא יקנה קנין תורה:

ועוד פירוש יוצא מדברי המדרש שמואל בהיותו לומד לעולם כי איזהו חכם הלומד מכל אדם ולעולם מחשיב עצמו לחסר וחושק ללמוד יותר זה ישיג מעלת התורה לפי שלעולם הוא צמא למים דהיינו שיעבוד על עצמו שיגיע למצב שילמד כל הזמן וזה רק ע"י שיחשיב עצמו לחסר תמיד שיעמיד את עצמו במצב שהוא חסר שידע ערך התורה וכמה הוא לא משולם ואז יש סיכוי שיצא ממנו משהו (וראה מש"כ עוד בלמעשה אהבת תורה בעניין התשוקה לתורה)

ולפי גירסת הלחם שמים בלימוד והכוונה אין לימוד אלא הרגל וכמו שמתפללים שתרגילינו אבינו בתורתך דהיינו שיהיה רגיל ללמוד ולשקוד על הספר עד שיהיה שגור בפיו

כתב החזו"א באיגרות (ח"ג איגרת י) 'מושג של שקידה אינו תלוי בהארכת הזמן אלא במסירת האישיות ונתינת הלב במתנה לעיון התורה' כל אחד כשיבדוק בעצמו הוא ימצא הרבה זמן שהוא לא לומד בתוך הזמן שהוא חושב שהוא לומד

ואיתא באבות דרבי נתן (פרק כ משנה א) רבי חנניה סגן הכהנים אומר, כל הנותן דברי תורה על לבו, מבטלין ממנו הרהורי חרב, הרהורי רעב, הרהורי שטות, הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, הרהורי אשת איש, הרהורי דברים בטלים, הרהורי עול בשר ודם, שכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ט). וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו, נותנין לו הרהורי חרב, הרהורי רעב, הרהורי שטות, הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, הרהורי אשת איש, הרהורי דברים בטלים, הרהורי עול בשר ודם. עיין שם.

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

וצ"ב היכן כתוב בפקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים שמי שנותן דברי תורה על ליבו מעבירים את כל ההרהורים הללו

אלא היות וזה משמח את הלב כל הרהורי השטויות הולכים כשהחזו"א רצה לחזק את עצמו הוא היה לומד את האבות דרבי נתן הוזה

למה זה הקנין הראשון

מבאר בלחם שמים 'כי' אע"פ שלא נתן לו ה' אוזנים לשמוע לב לקבל ולירד לסוף דעת רבו מ"מ ילמד כש"כ לגרים איניש והדר ליסבר ואע"פ שלא ידע מאי קאמר'

למה לא אמר בלימוד לחלק מהגרסאות

החסיד יעב"ץ מפרש שילמוד מפי רב וכו' וצ"ב היכן זה כתוב בקנין בתלמוד ואפשר שדיקדק ממה שלא כתבו בלימוד אלא בתלמוד שמשמעו שיהיה תלמיד שילמד ממשהו אחר

ועוד אפשר לבאר שיש אחד שיש לו חידוש והוא ניגש אל התורה למצוא על מי אפשר להפיל את החידוש הזה שאין כוונתו להתלמד מהתורה אלא כביכול למצוא בתורה את מה שהוא רוצה שיהיה כתוב ועל זה באה המשנה ואמרה בתלמוד שזה מלשון תלמיד לומר שילמד מה התורה אומרת ולא מה שהוא רוצה שהתורה תגיד.

בסיכום שהעסק היחידי שלו יהיה תורה - ותמיד יחשיב עצמו לחסר - ולימוד מלשון רגילות שיתרגל ללמוד ואע"פ שאינו מבין - ושילמוד מפי רב

למעשה מ"ח קניני תורה

ב. בשמיעת האוזן:

הגמרא בעירובין (דף נג ע"ב) מספרת על ברוריה אשת רבי מאיר שראתה תלמיד אחד לומד בלחש בעטה בו. באמרה לא כך כתוב "ערוכה בכל ושמורה"? אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמיד אחד היה לרבי אליעזר שהיה שונה בלחש ולאחר שלוש שנים שכח תלמודו. ועוד אומרת הגמרא אמר שמואל לרבי יהודה פתח פ"ך במקרא ובמשנה כדי שתתקיים בידך שנאמר "כי חיים הם למוצאהם" אל תקרי למוצאהם אלא למוציאים בפה. דהינו שהלימוד טוב לאדם כשהוא שומע מה שהוא מדבר

ר' חיים מוולאז'ין מבאר ברוח חיים (א,א) כמו היד המרגיש פגימת הסכין הפה מרגיש פגימת השכל רואים עד כמה חשוב לשמוע מעצמו

ואצל'ינו ר' חיים אומר עוד כמה דברים 'כי חוש השמיעה מה שהאדם שומע מאחרים תפעול יותר ממה שרואה בספרים' רואים עד כמה חשוב לשמוע מאחרים. ועד כמה יש חיוב ללמוד בחברותא בגמרא תענית (ז). דרשו על הפסוק בירמיהו: הלא כה דברי כאש נאם ה', לומר לך – מזה אש אינו דולק יחידי, אף דברי תורה אין מתקיימים ביחידי. והיינו דאמר רבי יוסי בר חנינא: מאי דכתיב "חרב אל הבדים ונאלו" – חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בד בבד (לבדם) בתורה, ולא עוד אלא שמטפשים, ולא עוד אלא שחוטאים. ע"כ.

חרב אל הבדים למה עונשם דווקא חרב

א. אלא חרב בא על ביטול תורה וכמו שאמרו חז"ל (שבת לב:): שבעון ביטול תורה חרב וביזה בא לעולם שנאמר והבאתי אליכם חרב נוקמת נקם ברית והתורה נקראת ברית שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וזה נחשב לביטול תורה

ב. כי בחרב האדם לא מרגיש את הכאב וזה דוקר אותו לכן גם לימוד בלי חברותא האדם נשאר עקום ולא מרגיש את זה וכן חרב זה הסיבה שבא על ביטול תורה כי בלי התורה האדם לא ידע טעותו עד שימות בחטאו וכלשון המס"י (פ"ה) והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשבו להנצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו.

למעשה מ"ח קניני תורה

גם שיאזין דברי חבירו ויקבל האמת ממי שאמרו' כשמדברים בלימוד עם החבר תשמע מה

שהוא אומר

למה לא אמר רק בשמיעה

מה הדגש בשמיעת האוזן למה לא אמר רק בשמיעה אלא בא לומר שאפי' אם הוא רק שומע באוזן ולא מבין שהרי שמע ישראל פירושו קבל והבן ישראל שהכונה להבנה אצלנו סגי בשמיעה בלבד (וכן ראיתי בלחם שמים) ולפי"ז מובן מה שאמרו למען תספר באוזני בנד שאע"פ שאינו מבין יספר לו

במה שהקשה הפמ"ג שמבואר בגמ' בב"ק (פב.) שהלכו שלושה ימים ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה לכן הנביאים שבהם תיקנו להם קריאת התורה בשני וחמישי והקשה הפמ"ג שהרי קורין בכל יום ק"ש וזה נחשב לתורה. ותירץ שרצו שלא יהו בלי תורה שבכתב (ואפשר שהכוונה שישמעו מספר שנכתב בקדושה וכמו שכתב הרמח"ל בדרך עין החיים שכמה שהספר נכתב יותר בקדושה כך הוא יותר ישפיע על השומעים)

ואפשר לבאר שתיקנו שהאדם ישמע דברי תורה וכן מצאתי בלשון הרמב"ם (פי"ב מהל' תפילה ה"א) וז"ל משה רבינו תיקן שיהיו קוראין בתורה ברבים בשבת בשני ובחמישי כדי שלא יהו שלושה ימים בלי שמיעת תורה. ועוד אפשר לבאר על פי דקדוק לשונו של הרמב"ם שתיקנו שיהיו קוראין בתורה ברבים דהינו שתיקנו שילמדו את זה ברבים שבזה יש יותר כבוד התורה וזה לא היה בק"ש שהיו קורין שחרית וערבית.

בסיכום להוציא בפה שהאוזן תשמע - חוש שהשמיעה מאחר יפעל בו יותר - לקבל דברי

חבירו - גם אם הוא רק שומע ולא מבין ילמד

❧ למעשה מ"ח קניני תורה ❧

ג. בעריכת שפתיים:

למה לא אמר בהוצאת שפתיים

מדרש שמואל כי כל מה שלומד צריך שיחזור עליו תמיד ויוציא הדברים בשפתיו. וכמ"ש ז"ל כי חיים הם למוציאם - למוציאיהם בפה. ואמר בעריכת שפתיים ולא אמר בהוצאת שפתיים, כלישנא דקרא, לרמוז כי לא די במה שיוציאם בפיו פעם או שתיים, רק צריך שיחזור אותו פעמים רבות עד שתהא ערוכה בפיו ובשפתיו. וכן מצינו, תנא מיניה ארבעים זמנין ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה.

גם אפשר שרמז שלא יחזור במהירות ובלבול רק יערוך, ויסדר כל חלקיו, כל חלוקה במקומה וסדרה, כל דבר דבור על אופניו, וזה לשון עריכה כשלחן ערוך לפניו.

תורת חסד על לשונה (סוכה מט:): זה המלמד תורה לאחרים אמר המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל שהמונה שתלמד תורה ברמה שתוכל ללמד לאחרים

רבינו שם טוב פירש שידע לעורכו ולהגישו יפה בשפתיו

בסיכום להוציא בפיו - ולחזור פעמים רבות - ולסכם כל ענין - ולסדרו יפה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

ד. בנינת הלב:

רוח חיים : להבין אל נכון, וכמ"ש (משלי טז) לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח, שאף אם יוסיף לקח בשפתיו כמה פעמים לחזור על לימודו, צריך להשכיל בנינת הלב כמו בפעם הראשון. ואמר לב חכם ישכיל פיהו, הלב מחכים את השפתיים מה שיאמרו, ואם כן תאמר אין צריך להוציא בשפתיו, לזאת אמר ועל שפתיו יוסיף לקח, כי במה שישגה ברעיונותיו ירגיש בבואו להוציא בשפתיו, כי בפה מרגיש הפגימה ובהוציאו בפיו ירגיש מקום השגיאה. ומ"מ העיקר הוא כוונת הלב.

לפי הרוח חיים שהכוונה שבעת החזרה יחזור עם הבנה יש ראייה לזה מלשון רש"י (קידושין ל.) ת"ר "ושננתם" שיהיו דברי תורה מחודדים בפוך, שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד. שנאמר (משלי ז, א) "אמור לחכמה אחותי את", ופרש"י שם יהיו מחודדים בפוך חזור עליהם ובדוק בעומקם.

בסיכום לחזור עם הבנה כפעם ראשונה ולהוציא בשפתיו

❖ למעשה מ"ח קניני תורה ❖

ה. באימה:

מדרש שמואל 'שתהיה אימת רבו עליו וגם שתהיה אימת השכינה עליו' המקור של באימה מעמד הר סיני (ברכות כא: מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה שנאמר (דברים ד-ט) והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו' לפי"ז מובן מה הריווח באילו קירבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את תורתו ומסיים במדרש שמואל 'ובשכר זה מגלים לו רזי תורה'

בסיכום אימת רבו ואימת שכינה

למעשה מ"ח קניני תורה

ו. ביראה:

בסיכום י"א יראת שמים וי"א יראה מרבו

מה הבדל בין אימה ליראה

מהר"ל ההבדל בין אימה ליראה שאימה זה מגודל ה' או רבו ויראה זה מקטנותו מה' או

מרבו

למעשה מ"ח קניני תורה

ז. בענווה:

בזכות זה יזכה לתורה משה רבינו מכל מעלותיו לא זכה שניתנה תורה על ידו רק בזכות הענוה וכן ילמד אפי' עם בחור חלש (מדרש שמואל) מי שענו לא קשה לו להודות על האמת ולא יבוש ללמוד מכל אדם (לחם שמים)

מנחות ז אבימי נשכחה ממנו מסכתא והוא הלך בעצמו לרב חסדא תלמידו או משום יגיעה (רש"י יגעי ומצאתי) או משום ענוה (ר' אהרן קוטלר) אין מזה להתנאות כי לכך נוצרת כמו שבלש אומר שהצלתי להקליט אומרים לו הכל בזכות מה שנתנו לך

אוי ואבוי לאדם שאינו מכיר מעלותיו כי אפילו את כלי עבודתו אינו מכיר

בספר עלי שור ח"א עמ' קס"ט מביא בשמו של ר' ירוחם ממיר "אוי לו לאדם שאינו מכיר ליקוי נפשו, שהרי אינו יודע מה עליו לתקן, אבל אוי ואבוי לאדם שאינו מכיר מעלותיו כי אפילו את כלי עבודתו אינו מכיר" ע"כ.

בסיכום להיות שפל ברך אבל זה לא סתירה להכיר מעלותיו

למעשה מ"ח קניני תורה

ח. בשמחה:

למדרש שמואל שאם אינו לומד בשמחה והתורה היא עליו לטורח סוף סוף יפרוש מן התורה וילאה נשוא אמנם כאשר ילמד בשמחה בשירים אז באהבתה ישגא תמיד והתורה והשמחה אחים הם ולא יפרדו כי פקודי ה' ישירים משמחי לב ולרוח חיים כי הלומד בשמחה בשעה אחת ילמד הרבה יותר ממה שישגיג כשלומד בעצבות¹ וגם כי התורה היא שעשועים של הקב"ה צריך שישמח בדבר גדול כזה ואיתא בתנא דבי אליהו (פרשה יח פסיקתא כ), תדע לך שכן הוא, שכל זמן שתלמידי חכמים בבית המדרש ודברי תורה מתוקים עליהן, כך הקדוש ברוך הוא מרחם עליהם, ונותן בהם חכמה בינה דעה והשכל, לעשות מעשים טובים ותלמוד תורה.

וזה לשון הרמב"ם (בסוף הלכות לולב): השמחה שישמח האדם בעשית המצות ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו, שנאמר תחת אשר לא עבדת וגו'. וכתב המגיד משנה: ועקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהוא חובה עליו, והוא מוכרח ואנוס בעשיתן.

ונודע מה שכתב מרן החיד"א בספרו מורה באצבע (אות שכז) בשם האר"י ז"ל, שאמר דמה שזכה להשגת חכמת האמת והשגת רוח הקדש, הכל היה בשביל שהיה שמח שמחה רבה בעסקו בתורה, ובקיימו שום מצוה, יותר ממוצא שלל רב, ולאין קץ.

¹ כתב בספר בן איש חי (פרשת לך לך) אמר הכתוב 'והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו' (שמות טז) ואמרו רז"ל נרמזו כאן שני דברים בעשיית צרכי שבת ביום הששי. האחד הוא - שיעשה צרכי שבת בשמחה, כי דרשו שאין והיה אלא לשון שמחה. השני - שצריכים לעשוני בזריזות, להשכים בבוקר ולהכין צרכי שבת. שנאמר והיה ביום הששי והבינו אין והיה אלא מיד שנאמר שמואל א יז והיה כי קם הפלישתי כלומר כשיהיה יום הששי בשחרית יכינו צרכי שבת כמו שכתב מרן הבית יוסף בשם התנחומא.

ו**כתבתי בס"ד במקום אחר, כי לכל דבר יש שורש ויסוד ומקור. והנה המקור והשורש של הזריזות היא מידת השמחה שיהיה לאדם בתורה ובמצוות. כי כן מחייב הטבע של הנבראים שכל דבר שהאדם שמח בו עושהו בזריזות, ואם אינו שמח וכל שכן אם יהיה עצב בו, יעשנו בעצלות מחמת הכרח. נמצא אם כן שמידת השמחה היא האם של מדת הזריזות והיא ילדתה לכן הם אחוזים וקשורים זה בזה ושניהם כאחד טובים.**

בזה מובנים שפיר בס"ד מאמרי חז"ל שדרשו בתיבת והיה, מהם אמרו אין והיה אלא לשון שמחה. (ב"ר מב ג). ומהם אמרו אין והיה אלא מיד (ספרי דברים יא כט) שהוא הזריזות. כי באמת הא בהא תליא, ולכן שניהם נשמעים בתיבת והיה, כי על ידי שניהם יהיה יחוד שם והיה ב"ה שהוא אותיות והיה.

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

מה ההו"א של דוד להימנע מללמוד הואיל ודברי תורה מתוקים

והנה בילקוט שמעוני (פרשת עקב) על הפסוק "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים" מובא, יכול מפני שהם נחמדים ומתוקים נמנעתי מהם? תלמוד לומר גם עבדך נזהר בהם, וכן הוא אומר שיש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. ולכאורה צריך להבין, מה הוא שאומר "יכול נמנעתי מהם"? ומה הסלקא דעתין שימנע מהם, אדרבה, כיון שהם נחמדים מזהב ומתוקים מדבש, אם כן בוודאי ובוודאי שכל אחד יהגה בהם, ומה הוא שאומר יכול מפני שהם נחמדים נמנעתי מהם?

ובהקדמה לשו"ת חזו"ע הסביר את הדברים על פי מה שכתב הגאון מסוכוטשוב זצ"ל, בהקדמה לספרו אגלי טל בהקדמה וז"ל: זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועים מדרך השכל בעניין לימוד התורה הקדושה ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כל כך לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצווה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבא כי זו היא עיקר מצוות לימוד התורה להיות שיש ושמח ומתענג בלימוד ואז דברי תורה נקבעים בליבו ובדמו ומאחר שנהנה בדברי תורה נעשה דבוק לתורה. ובזהר הקדוש כתב שבין יצה"ר ובין יצה"ט אין מתגדלים אלא מתוך שמחה, יצר הטוב מתגדל מתוך שמחה של תורה וכו' עכ"ל. וזה מפרש מה שאמרו בילקוט שמעוני הנ"ל, שדוד המלך בא להוציא מאותם הטועים מדרך השכל, ואומר, שהתורה היא כל כך חשובה, שדבריה נחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונפת צופים, אם כן שמא תחשב שאינה תורה לשמה חס ושלום? ואם כן יש לתור ולחפש למוך שאינו משמח ומרנין את הלב, על זה אומר "תלמוד לומר גם עבדך נזהר בהם" שאף שיש הנאה מלמוד התורה, ויש ללמוד תענוג בלימודו, אבל זה הוא בכלל מצות למוד תורה, והוא כפסיק רישיה, שאי אפשר שלא תהא שמחה כשהוגים בתורה, ולכן אמר דוד המלך "יש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

ונודע מה שכתב האור החיים הקדוש בפרשת כי תבוא, על הפסוק ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך, וז"ל: וגם כי ירמוז במאמר בכל הטוב על התורה, כאומרם ז"ל אין טוב אלא

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

תורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי על תעזבו (ברכות ה.). שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, התורה כוללת כל הטובות שבעולם. לפיכך נתקנה ברכה מיחדת בברכות התורה בנסח והערב נא ה' אלקיננו את דברי תורתך בפינו, שהיא בקשה הנועדת לזכות במתיקות וערבות שיש בתורה הקדושה. והלבוש כתב, ולהראות שהתורה חשובה בעיניו, ונהנה ממנו כמו שמברך על כל הנאותיו. עד כאן.

בסיכום שילמד בשמחה כי אז יספיק יותר - ולא יעזוב את הלימוד

למעשה מ"ח קניני תורה

ט. בטהרה:

אומר המדרש שמואל כי צריך שיטהר עצמו ממוחשבות והרהורים רעים וכו' כי התורה טהורה וקדושה ואינה חלה במקום טומאה

ארבעה חלקים בטהרה

א. טהרת המחשבה

כי התורה היא טהורה לא תדבק במי שאינו טהור מחשבה מוציאה מידי מחשבה הדרך שלא לחשוב על איזה דבר יחושב אחרת ולא יחשוב איך לא לחשוב גודל ההשגה לפי גודל הטבילה והטהרה דברי המרח"ו בשערי קדושה

ב. טהרת העיניים

חשיבות טהרת העיניים שחולה עיניים מחללים עליו את השבת ששניהם קשורים זה לזה מי שזה לא משפיע עליו כנראה שהוא לא נקי משעה בנהג מונית שלא הפריע לו שמועת רדיו והסברתי לו כי הוא לא נקי מצד שני לא לעשות מזה עסק גדול מידי ר' מאיר אבוחצירא אומר איה הקדשה היא בעיניים שכל הקדושה היא נמצאת בעיניים

ג. טהרת האכילה הפה הדיבור והאכילה

צ"ב למה זה לא בכלל מיעוט תענוג

אלא כל המיעוטים הקניין הוא לא למעט אלא לקחת את המיעוט ולהשתמש בו בעלי הנאה איגרת כ"ח"א איגרת כ" ל'זיהר מאד מאד מאכילת תענוג. ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב הטומאה ויש אבי אבות הטומאה, בטומאת הנפש של מילוי התאוה באכילת תענוג, מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה (כל אחד לפי עמקות נפשו בתאוה). דבר זה הוא מן השפלים מאד ומעכבים את לימודו, כדאמרו במדרש והובא בתוספות כתובות (קד, א): עד שאדם מתפלל שייכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ואמרו (גיטין ע, א): סעודתך שהנאתך הימנה - משוך ירך הימנה' עד כאן. את הדבר הכי טעים תאכל בסוף זה נראה פשוט אבל זה משפיע בנפש הרב ברעוודה היה ממליץ למלאות את

למעשה מ"ח קניני תורה

הצלחת כמה שאתם רוצים אבל אחרי שגמרת למלאות לא להוסיף יותר הבהורים הסכימו מעיקרא אבל אח"כ הם חזרו בהם.

ד. טהרת הדיבור

פסחים ג: הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה אמר מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל

למה כבר מובטח אני שיהיה מורה הוראה בישראל והרי השני בסה"כ אמר בטומאה והוא

אמר בטהרה

אלא מי שיש נקיון הנפש יש לו הכל

למה כל עניני הדיבור ברמב"ם נקראים הפלאה

כי הדיבור הוא חיבור של נפש ע"י ברכת אשר יצר ומפליא לעשות ונשמה הצדיקים נהנים מזו השכינה זה בעיניי בא"ח ולפי מה שהיה בגוף לפי"ז יהנה בעוה"ב הלשון קולמוס הלב לדבר בנחת זה משפיע על הנפש כך הנפש משפיע על הדיבור

בסיכום שיטהר עצמו במחשבה עינים אכילה ודיבור

✧ למועשה מ"ח קניני תורה ✧

י. בשימוש חכמים:

בסיכום ע"י השימוש שזה להבין טעמי הדבר יהיה ת"ח

למעשה מ"ח קניני תורה

יא. בדקדוק חברים:

חשיבות הדיבוק חברים

כתב הרמב"ם פ"ט מסנהדרין ה"א וז"ל 'סנהדרין שפתחו כולן בדיני נפשות תחילה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכים שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואח"כ יהרג'. והדבר לכאוי' צ"ב שאדרבה אם לאף אחד אין צד זכות זה מראה שבאמת הוא חייב. והרבה יותר ממקרה שרוב הדינים מחיבים ומיעוט מזכין שאז מה שחייב זה משום שיש גזירת הכתוב שלא להתייחס למיעוט ולבטל אותו.

והנראה בזה עפ"י מה שכתב בהקדמת הש"ש (אות ו) וז"ל ובזה נראה לפרש מאמרם ז"ל והנה טוב מאוד, טוב זה היצר הטוב, מאוד זה יצר הרע. והנה לפי שיצר הרע נקרא כסיל ויצר הטוב נקרא חכם לזה כאשר יהיה התנגדות מצד הכסילות שהוא יצר הרע אל החכמה שהוא יצר הטוב ויתגבר השכל שהוא יצר הטוב על הסיכלות ויתעלה במעלות רבות כאשר עלה מקודם משא"כ אם לא היה יצה"ר מנגד לא היה התגברות והיה טוב מצד עצמו אבל לא מאוד וע"י היצה"ר מתגבר היצ"ט ונעשה מאוד' ומבואר שע"י כוח ההתנגדות שהאדם שומע את הצד השני ואפ"ה עומד על דעתו (וכמובן בתנאי שהוא חושב שדבריו נכונים באמת) הוא מתעלה יותר ומבין יותר טוב ולכן כשכולם מזכים ואין צד שמתנגד אז בדיני נפשות לא הגיעו לבריור גדול ופוטרים אותו [ואולי זה הפשט במה שלא הוקבעה הלכה כר"מ מפני שלא ירדו חבריו לסוף דעתו וכנ"ל שלא היתה לו התגברות ועלייה יותר]

בסיכום ע"י שישמע מחבריו ויתווכח עימם יבין טוב יותר

למעשה מ"ח קניני תורה

יב. בפלפול התלמידים

תענית ז. אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר (משלי ג-יח) עץ חיים היא למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דאמר ר' חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולן

וצ"ב הרי מה שעץ קטן מדליק את הגדול אינו בהכרח א"כ מה הלימוד לדברי תורה

אלא עץ גדול אינו יכול להדליק כי לא נתפס בו האש וחייבים לשים גם עצים קטנים כדי שזה ידלק כך גם בדברי תורה בלי הקטן אי אפשר לגדול

הרמב"ם בפ"ה מת"ת הי"ג שכתב וז"ל 'התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו. אמרו חכמים הרבה חכמה למדתי מרבתי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם. וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה: ונראה שהכונה היא שהירידה לפרטים הקטנים שהתורה לא תהיה בגדר חכמה עמומה אלא שכל דבר יגודר עד הסוף זה הפשט שמרחיבין ליבו

גם אצל התלמיד יכול להיות פילפול התלמידים אצל מי שהוא יותר תלמיד ממנו.

בסיכום ע"י ששומע מהקטן שם לב לפרטים הקטנים ומחכים יותר

למעשה מ"ח קניני תורה

יג. בישוב:

שתי פירושים לכך: ישוב מלשון ישוב הדעת או מלשון ישיבה

אומר השפתי חיים תכלית השבת מנוחה ר' מאיר חדש זצ"ל כזה רגוע הוא נולד כזה אחרי שהוא נפטר ראינו שקיבל לא לענות בהריפות הדעת כי היה כולו אש להבה וכן בזקנותו שפחות שלט על עצמו ראינו את הסערת נפש שהיתה לו שבהפטרה ברחם על ציון היה בוכה מזה שלא ראו כלל כשהיה צעיר. הוא אמר צריך לדאוג שהשמחה לא תביא קלות ראש וכבוד ראש לא יביא עצבות היה הולך מדושן עונג היה לומד פשט במס"י שהעוה"ז האדם נברא להתענג על ה' והתענוג הוא בעוה"ז מלבד השכר המצפה לעוה"ב

המדרש שמואל מביא אית דגרסי בישיבה והענין כי מוי שלא לומד בישיבה לא ירד לעומקה של הלכה וא"כ ההלכה לא תתברר כי אם בלומדו בישיבה וכמאמר התנא מרבה ישיבה מרבה חכמה

הלחם שמים אומר שע"י ישוב הדעת יודע לסדר הדברים כהוגן כי הסידור הוא נשמת הדברים וחיותם

בסיכום או מלשון ישוב הדעת או מלשון ישיבה עם חברים

✧ לְמוֹעֵשָׁה מִ"ח קִנְיָנֵי תוֹרָה ✧

י.ד. בְּמִקְרָא:

למעשה מ"ח קניני תורה

טו. במשנה:

ר' ישראל מבאר באיגרת יח באור ישראל קנית דרכי הלימוד היא הפתח להיכנס בדרכיה הלימוד ואצלינו הגמ' היא בבחינת מקרא ומשנה והבנת הגמ' לעומקה זה נקרא גמ' ועל חומרתו של מי שלא שימש ת"ח (סוטה כב.) אתמר קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ ר' שמואל בר נחמני אמר הרי זה בור ר' ינאי אומר ה"ז כותי רב אחא בר יעקב אומר הרי זה מגוש ופרש"י ולא שימש תלמידי חכמים. ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה מה הם רשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו שע"י הטעמים יש חילוק באיסור והיתר ובדיני ממונות לזכות ולחייב ובטהרות לטמא ולטהר כדאמר בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי ואמר מאי בנייהו איכא בנייהו כך וכך וערום הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא שבקי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד כתלמידי חכמים. ובימנו הדוגמה לזה מי שיודע את כל ספרי הקיצורים ואינו יודע את סברת טעמי ההלכה על בורים זה נחשב שלא שימש ת"ח.

בסיכום להבין את טעמי הגמ' בעומקם וכן את טעמי ההלכה בלא"ה הרי זה מגוש

למעשה מ"ח קניני תורה

טז. במיעוט סחורה:

בסיכום ימעט בסחורה אבל לא ימונע לגמרי שלא אמר בלא סחורה כי צריך אותה עכ"פ

מעט.

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

יז. במיעוט דרך ארץ:

בסיכום למעט בדרך ארץ כגון אם אחד בא להפריע לו ללמוד לא יתביש להסביר לו יפה שיבוא אח"כ – שלא יתביש לשאול מה שלא הבין אף שנראה כעזות (מ"ש)

למעשה מ"ח קניני תורה

יה. במיעוט תענוג:

כתב הרמב"ם בפרק ג בהלכות תלמוד תורה וז"ל "אין דברי תורה מקיימים בימי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה", עכ"ל.

אהבת התענוגים ואהבת התורה הם שני הפכים

כי מלבד זאת שאין האדם יכול לעסוק בתורה כדבעי אם אינו פורש מהנאות העוה"ז, וכמ"ש המסילת ישירים (פרק ט) שאם ירצה להשלים העידונים בכל תנאיהם לא יוכל לעסוק בתורה כהוגן, וגם מפני שמחשבתו טרודה בגשמיות ובתאות העולם, לכן אין ליבו פנוי לתורה. ועוד שתאוות העולם מפריעות ביותר להרגשת מתיקות התורה, והיינו ע"פ מ"ש החובות הלבבות (שער עבודת ה' בהקדמה) שאהבת העולם ואהבת השי"ת הם שני הפכים ממש, וכמו שאש ומים לא יתכנו יחד, כן הוא בתשוקת ואהבת התורה, שאינה יכולה לדור יחד עם אהבת העולם ותענוגיו, ואם אין תשוקה אמיתית בליבו, לא מרגישים מתיקות וערבות בלימוד. בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהנתי אפילו באצבע קטנה (כתובות קד.) והביאו שם התוס' בשם המדרש, עד שהאדם מתפלל שתכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו.

וכן איתא באבות דרבי נתן (פרק כח), ר' יהודה הנשיא אומר כל המקבל עליו תענוגי העוה"ז מונעין ממנו תענוגי העוה"ב, וכל שאינו מקבל עליו תענוגי העוה"ז, נותנין לו תענוגי העוה"ב.

בסיכום ימעט בתענוג אבל לא ימנע לגמרי שלא אמר בלא תענוג כי צריך אותה עכ"פ

מעט.

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

יט. במיעוט שינה:

אין למעט מהמוכרח

אף על פי שאדם צריך ללמד תורה, צריך שיזהר גם לישן כדי שיוכל להתרכז ולהבין היטב את למודו. וכבר כתב הט"ז (אבן העזר סי' כה סק"א) וז"ל: מצינו שכתב הרמב"ם על הפסוק בכל דרכיך דעהו, דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך, יש לו שכר כמי שמתענה. ודברים אלו אסמכוה אקרא (תהלים קכז, ב) שוא לכם משכימי קום וגו', דהיינו שיש תלמידי חכמים שמנדדים שנה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה. ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה, שיהיה להם כח חזק וזריזות לעסק בתורה. ובאמת יכול ללמד בשעה אחת, מה שזה מצטער ועושה בשתי שעות. ובודאי ששניהם יש להם שכר בשוה. על כן אמר שוא לכם משכימי קום, בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבקר, ומאחרי שבת בלילות, וממעטים שנתם בחנם, כי כן יתן ה' לידידו שנה, דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מחו בתורה, נותן לו הקדוש ברוך הוא חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשנה ומצער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה. עין שם. וכתב המגן אברהם (סי' רלח), וסימן לדבר ישנתי "אז" ינוח לי (איוב ג, יב). 'אז' הוא שמונה שעות.

למה כפל פעמים שומרים לבוקר

התמדה בלימוד בלילה

הגר"ש וואזנר זצ"ל (קובץ "חיזוק" תשס"ה עמ' ק) כותב שעיקר השכר והסייעתא דשמיא שמגיע לאדם מלימוד בלילה, הוא דווקא כשעושה זאת בקביעות כל הזמן, לא פעם או פעמיים. כמו שהרמב"ם אומר שכדי לזכות לתורה צריך לצער גופו "תמיד". וזה שכתוב בתהילים (קל, י) "נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר". לכאורה מדוע כפל הלשון משומרים לבוקר שומרים לבוקר? אלא צ"ל ע"פ מה שאמרו חז"ל (בב"מ לא:): שכל מקום שכתוב בתורה לשון כפולה הכוונה היא אפי' מאה או אלף פעמים. ואותו הדבר נפרש כאן "נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר". הכוונה מתי יכול אדם לזכות שנפשו תהיה קשורה לה', דווקא כאשר

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מקיים משומרים לבוקר שומרים לבוקר, הכוונה שיקום בלילה פעם אחר פעם לעסוק בתורה, ורק אז יזכה לנפשי לה.

מיעוט שינה מורה על חשק נפשו וליבו ללמוד תורה ושעושה את אותה מצוה או דבר שנצטוה עליו מפני אהבת הבורא יתברך, ולכן מקדים ולא מאחר, משכים וקם באור הבוקר כעין אאע"ה שהשכים לקיים מצות עקדתו של יצחק (משנת חכמים).

וכן כתב "המסילת ישרים" בתחילת פ"ט צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה, אלא לעמל וטורח.

באבות פ"ג כתוב, הנעור בלילה והמהלך יחיד, והמפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו, וכתב ר' יונה מפני שהם שעות רצויות ואין לו לחשוב, כי אם דברים רצויים לפני המקום ב"ה שזה דברי תורה. שאותן שעות הן חשובות וראויות למחשבת התורה, משום שבלילה אין לו מלאכה לעשות, ואינו שומע קולות בני"א, ולכן אם יפנה ליבו לבטלה מתחייב בנפשו. מכיוון שמפסיד זמן בו תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה, ולא לחינם אמרו מתחייב בנפשו, אלא מכיוון שיש לו זמן כזה מוכשר ללמוד תורה והוא מבטל אותו, לכן העבירה גדולה יותר.

❖ למעשה מ"ח קניני תורה ❖

כ. במיעוט שיחה:

כתב התפארת ישראל (יכין, פ"ו דאבות ס"ק פד) דמעוט שיחה היינו דברים של מה בכך, ומעוטו יפה לתורה, כדי שתנוח הנפש קצת על ידי זה. עד כאן. וכן כתב בהקדמת ספר בית אהרן להגאון רבי אהרן וולקין, שכותב בנו, ששמע מאביו בשם הגר"א, דהא דמנו בפרק ו' דאבות לאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, במעוט שיחה, שזה אינו בשלילה, שימעט בשיחה לגמרי, רק הכונה להפך לחיב מעוט שיחה. שאם ילמד הרבה בלי הפסק, דעתו תתבלבל, ועל כן כדי לאוקמי גרסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה, עין שם.

בסיכום למעט בשיחה אבל מיעוט כן צריך

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

כא. במיעוט שחוק:

בסיכום למעט בשחוק אבל מיעוט כן צריך

למעשה מ"ח קניני תורה

כב. בארך אפיים:

א. שיתרחק מן הכעס כי כעס בחיק כסילים ינוח והכועס עליו נאמר לא יהיה בך אל זר והוא כאילו עובד ע"ז ואמרו ז"ל כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכו' (פסחים סו): (מדרש שמואל) כי כעס הוא איבוד המחשבה והרסן וכך דרכו של יצר הרע כי כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו. מי לנו גדול ממושה רבן של כל ישראל שכיוון שכעס על פיקודי החייל נשתכחו ממנו הלכות. וכל הבא לכלל כעס - בא לכלל טעות.

ב. לא הקפדן מלמד כי ע"י כך יפסיד מעלת מתלמידי יותר מכולם (מדרש שמואל)

ג. גם אם רבו מוכיחו ימשיך לשמוע ממנו הד"ת ולא יהיה בועט בתוכחתו של רבו וילך בלי לשמוע ולהיותו ארך אפים מפעמים הוא מאריך אף אך בליבו נשאר קפידא לזה באה מידת לב טוב (מדרש שמואל)

ד. או הכוונה ארך אפים כלפי עצמו שגם כשלא מצליח ימתין עד שיבואו ימים טובים יותר

ביאור ימי האהבה וימי השנאה מר"ת

ספר הישר-השער השישי ואולם יש אנשים אומרים, כי לא תערב היגיעה והעבודה לעובד אלא אחרי אורך ימים בעבודתו, ואז יכיר הטוב והרע, וידע כי יש לו גמול עליו, ואז יוכל לשקוד על עבודתו ולא יקוץ בה. אך בהתחלת דבקו בעבודה יקוץ בה וימאסנה פעמים רבות ויזנחנה. ועל כן אשיב עליהם ואומר, כי לא ידבק אדם בעבודה אלא בארבעה דברים. אחרי דעתו גמולו ממנה, ואחרי עמדו בה שנים רבות, ואחרי קנותו שכל טוב, ואחרי דעתו סוד התאווה והפכה בכל המעשים, כי כל מתחיל לעשות שום מעשה, אם יהיה לו במעשה ההוא שום הנאה, תיכנס בלבו התאווה, כי כן כל מעשה שיש בו שום הנאה תיכנס בלבו האהבה ראשונה, ואחר כן תסור ותיכנס בלבו השנאה, ולקץ ימים תסור, וכן יתחלפו תמיד. יסור האחד ויבוא השני. אך אם תהיה הנאת העובד בעבודתו גדולה, ויש לו שכל, תעמוד האהבה ימים רבים, והשנאה ימים מספר, ואם לא יהיה לו שכל טוב ואין לו בעבודתו הנאה גדולה, או תבוא עליו ממנה הנאה מצד אחד ומהומה מצד אחר, תעמוד האהבה ימים מועטים, והשנאה תאריך ימים. וכאשר יתחלפו פעמים רבות, אם יתחדשו לאדם חידושים טובים בעבודתו אז תוסיף האהבה ותגדל,

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

ואם יתחדשו דברים רעים תוסיף השנאה, ואם לא תתחדש בעבודה דבר, יהיו שתיהן שוות עד שיבוא השכל ויכריע ביניהן, כי אם יהיה השכל טוב תתחזק התאוה בשביל ההנאות הבאות ממנה. ואם תחלש האהבה תחזק השנאה ותלך הלוך וגדל ותתמעט האהבה ככל יום.

ואחרי אשר גלינו סוד האהבה והשנאה, נאמר, כי צריך לבעל העבודה להכיר בתחילת עבודתו כי האהבה והשנאה נלחמות שתיהן. פעם תגבר האחת ופעם תגבר השניה. ועל כן אין צריך בתחילת עבודתו להיות חושש אם יקוץ בה, כי זה משפט האהבה בתחילתה, כי תגיע לתכלית ידועה ותחדל, ואמר כן תשוב ותתחזק ותתחדש כנשר. ואחר כן אם תחלש האהבה ותכבד השנאה, אל יהי נואש מן העבודה, רק ידע כי לקץ ימים תחלוף. אלא אם האדם נבער מדעת ולא יכיר ההנאות שיש בעבודת הבורא, אז יאריכו « ימי השנאה וימעטו ימי האהבה, וכל אשר תלך תתחזק השנאה. ועל כן צריך למשכיל בתחילת עבודתו להרגיל נפשו בלאט לבל יקוץ בעבודה, כי בהיכנס האהבה בלב לעשות דבר מצוה צריך למהר לעשותה, ובראותו כי תמעט האהבה ותתחיל השנאה, יש אנשים חכמי לבב יטריחו על נפשם ולא יניחו להקל מעליהם עד אשר תסור השנאה, ויש אנשי סכל לא יוכלו לשבור שנאתם, ויקוצו במעשה ההוא ויניחוהו עד אשר יאבד מרשותם, ואילו יחזיקו במקצתו ולא יניחו הכל, לא יאבד מהם. ועל כן צריך המשכיל, בראותו כי תיכנס השנאה בלבו ויקוץ בעבודה, לבל יניח כל המעשה, ואל יאמר, אניח הכל עתה, ואחרי כן אחזור אליו. כי אם יניח הכל יאבד מידו, ואם יחזיק ממנו במקצתו לא יאבד. כגון מי שנגזר אבר מאבריו, אם נגזר כל האבר מן הגוף, אין לו תקנה ואין לו רפואה, ואם נשאר האבר מעורה בגוף, יש לו תקנה ויחזור לקדמותו כשירפאהו. וכן יש לבעל העבודה לעשות בכל עניני עבודתו, כגון הצומות, שאם יתחיל להתענות ימים מספר ואחר כן יקוץ בהם, אל ימנע עצמו מן הכל, רק יעשנה יום אחד בשבוע, או אפילו יום אחד בחודש. וכן אם יתחיל להתפלל ויקוץ בתפילה, יתפלל ימים בשבוע או פעם אחת ביום. ואם יתחיל ללמוד ויקוץ בה, יקרא מעט בכל שבוע. ודע, כי לא יקוץ אדם בשום מעשה רק בהתחלתו, וכשיאריך בו ימים ושנים, יהיה לו הכל מנהג ותדבק בו נפשו, ואף על פי שיש בו טורח גדול, כי כן נראה, כל המרגיל עצמו לאכול דבר שלא אכל מימיו, או דבר אשר ימאסנו, או דבר מר, אם יתנהג בו ימים אז לא יכבד עליו, ויהיה לו כמנהג וידבק בנפשו.

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

על כן אומר, כי המרגיל נפשו בעבודה, אל יתחיל בעניינים קשים כי אם בעניינים קלים, ואם לא יוכל לעשותם, אף על פי שהם קלים, יעשה קצתם, וכל אשר ילך יוסיף עליהם, ובראותו כי תקוץ נפשו, ימעט מהם ויעשה קצתם, ואל יניח הכל, כמו שפירשתי. והעניינים הקלים הם, כגון התפילה, ושאילת שלום, ולעזור לעניים כפי יכלתו, ולבקר חולים, וללוות מתים. אך העניינים הכבדים, כגון להתענות בצומות, ולהימנע מכל תאוה כשתזדמן לו, ולהישמר מן האונאה, והגזל, והשבועה, והכעס, והקנאה, ולאסור מותר, ולהתיר אסור יש לאדם לחנך נפשו ולהרגילה, כאשר ירגיל האב לבנו ללמד אותו דרך ארץ, כי הוא צריך בראשונה ללמד לו העסקים הקלים אשר אין בהם טורח ולא יגיעה, וכל אשר ילך יוסיף עליהם, ואז לא יקוץ בהם הבן. אך אם בתחילה ילמדהו העסקים הכבדים, יקוץ בהם, ויהיה לו סיבה למאוס הכל ולא ישוב אליו, ועל כן אין דבר אשר יוכל המשכיל לכבוש בו יצרו, כמו שיזכור לנפש הטובות וההנאות שיש בעבודת האל והרעות הבאות למי שלא יעשנה. ואם תאמר, כי יש אנשים אשר לא ישמעו ולא ייכנעו מדעתם בשמעם המידות האל ותוכחותיהם. דע, כי האנשים ההם אין לאל חלק בהם ולא בתפילתם, וראוי להעלים עינינו מהם ומן תפילתם, ועליהם נאמר (יחזקאל ב) **אם ישמעו ואם יחדלו.**

וכבר זכרתי לך, בכל עת נלחם היצר עם השכל, ועל כן בכל עסק מעסקי האדם, אם תעלה מלחמה בין שניהם ואם תראה האדם הולך בעסקיו בדרך מישור, דע, כי השכל גבר על היצר והכניעהו. על כן אנו צריכין וחיביבין בכל עסק לעזור לשכל במלחמתו, כי השכל והיצר הם שני גבורים נלחמים, אך היצר מפני אכזריותו וקושי טבעו, ומפני נעימות השכל ודקות טבעו, היצר תקיף מן השכל. ולפעמים יהיו שוים בכח, ואם יעזור האדם לאחד מהם, יהיה חלש ונדף. ועל כן אנו צריכין לעזור לשכל אחרי אשר שניהם שוים, ועל זה נאמר (דברים ל) **ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב הוא השכל, ואת המות ואת הרע הוא היצר הרע, והודיענו, כי כח זה כח זה, ועל כן ציונו לעזור לשכל, כאשר אמר (דברים ל) ובחרת בחיים.** ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג) **הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מפני שמלחמות השכל והיצר שוות, ונתן הבורא יתברך, רשות לאדם להימשך אחר מי שירצה משניהם.** אבל אם ימצא האדם חן בעיני הבורא, כשירצה להימשך אחרי היצר ולעזור אותו, יזדמנו לו מונעים, או

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מעכבים, או דברים מטרידים, ולא יניחנו הבורא לעזור ליצר, והבורא יעשה כזה לאדם בעבור חסדי אבותיו, או בעבור אשר יכיר לבו כי הוא נאמן, או בעבור כי יכיר כי באחרונה יהיה חסיד גמור ויהיה מן הזוכים לראות פני הבורא ומן הקרובים אליו, וכשיכיר הבורא מה שעתידי להיות, ירצה שיהיה נקי בעת שישוב מדרכו הרעה ויהיה קדוש. ועל כן אנו אומרים בתפילה "השיבנו אבינו לתורתך", כי נתפלל לבל יזדמן לנו שטן מעכב אותנו. ואשר אין להם חן בעיני האל לעשות טוב, יניחם הבורא ללכת בשרירות לבם, ועל זה נאמר (מלכים א יח) ואתה הסיבות את לבם אהורנית. ועל כן כשירצה אחד מהם לשוב מרשעתו, ויכיר הבורא כי לא ישוב בלב שלם, יזדמנו לו הדברים המונעים והמטרידים אותו, כמו שאמר (ישעיה א) כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי. וזהו פירוש הסיבות את לבם, כי הרשעים בעשותם עבירה, לא יזדמן להם מונע, כדי שתצא רשעתם שבלב לידי מעשה, כאשר אמר (יחזקאל יד) למען תפוש את בית ישראל בלבם. ועל כן אמר הנביא, עליו השלום (ישעיה סג) למה תתענו ה' מדרכיך. וכן הוא אומר אל נא תתענו, פן יזדמנו לנו מאורעות יעכבו אותנו מעבוד אותך.

וצריך לבעל העבודה בחשבו לעשות מצוה ויוציאנה לאור מהרה, יש לו להכיר, כי מצא חן בעיני אלהיו, וכי הבורא אוהב אותו, וכשירצה לעשות עבירה ויזדמנו לו דברים מטרידים ולא תושלם לו, ידע כי מצא חן בעיני אלהיו, כמו שאמר דוד, עליו השלום (שמואל א כה) חי ה' אלהי ישראל אשר מנעני מהרע אותך. ויש לנמלט מן העבירה להכיר, כי הבורא בחר בעבודתו ובתפילתו, ועל כן ישמרהו מהתעסק במעשים מטונפים, כדי שיהא נקי וקדוש לעבוד אלהיו. ובעבור זה צריך כל אדם לעזור לשכל, ובדבר הזה יגבר השכל על היצר. ויש לאדם, בעשותו עבירה ויתגבר עליו היצר עד עשותו חפצו, הוא חייב להינחם אחר עשייתה, וידאג וישתומם. ואם יעשה כן, יהיה לאות עליו כי ייטיב מעשיו ברוב הימים. וכשיתעצב אדם באחת משלושת עתים, יש תקוה לאחריתו להיטיב מעשיו: האחת - טרם עשותו העבירה, והשניה - בעוד עשותו העבירה, והשלישית - אחרי עשותו אותה. ואשר יינחם טרם עשותו אותה הוא טוב מכולם, ואשר יינחם אחרי עשותו אותה הוא רע מכולם, וזה ידמה למי שיינחם ויעשה תשובה בשעת מיתתו, ולא זכר אלהיו בעת בריאותו ובבטחו בשלוותו, ועל כן אין בה תועלת.

השם יצילנו משאון היצר, ויישיר דרכינו, ויעזרנו להטיב מעשינו בזה ובבא. וכן יהי רצון.

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

בסיכום לא לנעוּס - הרב לא ילמד בהקפדה - גם אם הרב מוכיחו ישמע ולא יקוּץ בו -
אדך אפים כלפי עצמו

למעשה מ"ח קניני תורה

כג. בלב טוב:

א. שיהיה טבעו רך מלא חן וחסד להיטיב בשמחה לבריות (תפארת ישראל) המאירי במגילה כז אומר את כל ההנהגות שראויות לת"ח רך כחמאה ומתוק מדבש כמו ששינינו בפרק ב' משנה ט' "אמר להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אליעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי רבי אליעזר בן ערך מדבריתם שמכלל דבריו- דבריתם. ופירש רבינו עובדיה מברטנורא זיע"א לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכוחות והוא המקור שממנו נובעים כל הפעולות וכל היהדות. הלב כולל הכל

ב. עוד פירוש שלא יהיה קנאי בדברי חבירו או תלמידו

מה זה לב טוב שהכל תלוי בלב בני תנה לבך לי עין טובה (ע' בזה בלמעשה פרשת בהר)

ג. לחם שמים מפרש שליבו פנוי מקנאה ושנאה ודאגה ועצבון כי בכל מידה הוא שמח וטוב לב לפיכך ליבו רחב לקבל דברי תורה ולכן שיבח ר' יוחנן בן זכאי מידה זו.

ד. למדרש שמואל יש שני לבבות לב טוב ולב רע צריך שיסיר הלב הרע וישאר רק הלב

הטוב

בסיכום שיהיה טבעו אוהב להטיב שלא יהיה קנאי ויהיה לו עין טובה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

כד. באמונת חכמים:

מדרש שמואל שיאמין בכל מה שיאמרו רז"ל כאילו ניתנו למשה מסיני, וע"ז נאמר לא תסיר מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. שאם לא יאמין אף בדבר אחד, לא יתגלו לו רזי תורה כי זה סופו שייעשה צדוקי, כי עבירה גוררת עבירה. רואים דבר מבהיל שמי שלא מאמין אפי' בדבר אחד מדברי תורה סופו הוא יעשה צדוקי

ידוע ומפורסם המעשה המובא במסכת סנהדרין (דף ק) באותו תלמיד שהיה יושב לפני רבי יוחנן ושמע שעתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות ולקבוע אותם בשערי ירושלים שנאמר "ושמתי כדכוד שמשותיך ושערייך לאבני אקדח", לגלג עליו אותו תלמיד ואמר הייתכן? אפילו אבן בגודל ביצה, אינו בנמצא וכו', לאחר שהפליג בים וראה מלאכי השרת שמנסרים אבנים טובות בגודל שלושים אמה בא ואמר לרבי יוחנן רבי דרוש ולך נאה לדרוש, כשם שאמרת כך ראיתי, אמר לו רבי יוחנן ריקא אם לא ראית, לא האמנת?! נתן בו עיניו ועשאו גל עצמות וכל זה מכיון שהיה חסר באמונת חכמים.

וצ"ב למה כל כך החמיר ר' יוחנן בעונשו של זה

ולפי"ד המדרש שמואל יובן שאם אין לו אמונת חכמים סופו יעשה צדוקי ומוטב ימות זכאי ואל ימות חייב וגם קרא לו ריקא כי מי שאין לו אמונת חכמים אין כלום מהתורה וזה כמעשה קוף בעלמא

ולפי"ז מובן למה עשאו גל של עצמות בדווקא ובמס' שבת פירש רש"י, שנעשה כמת שנרקב כבר בשרו, ונפל מזמן רב, ועתה נותרו רק עצמות. והוא כענין מה שאמרו שרשעים בחייהם קרויין מתים, ולכן נרקב בשרו מיד, כאילו מת כבר בחייו. מהרש"א בבבא בתרא. כי גם בחייו לא היה לו כלום.

צ"ב מה ענינה של האמונה לקניני תורה

ר' ישראל כותב באור ישראל איגרת ל שדבר התלוי בשיקול הדעת שלא יחשוב שרבו יש לו נגיעות. החזו"א באמונה ובטחון מבאר שאין כוחה של נגיעה להטות את חכמי ישראל.

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

למה זה חשוב לקניני תורה מפני אם יחשוד את רבו לא יוכל לקבל ממנו תורה

סיפור עם ר' מאיר שלא סילק בחורים ברגע שזיה פגע בו אישית

יעקב אבינו אומר ליששכר מי גרם לך להיות בן תורה, שאתה רובץ בעפר ובאשפתות.

גם בלעם הרשע ידע להעריך את אמונת החכמים שיש בעם ישראל, באומרו "מי מנה עפר יעקב" אומר על כך ילקוט שמעוני (בפרשת בלק רמז תשסז) דבר אחר אמר לו מי יכול למנות שכרן של בחורי ישראל. כענין שנאמר (שה"ש ד. ה) "שני שדיך כשני עפרים". אדם עסוק בדבר עם חברו ומתוך משא ומתן שלו גורם לו והוא מגדף. מיד בא לו אצל הזקן והוא מפשיטו על הספסל ומכה אותו ומשהוא לוקה הולך ונותן פיו בעפר ומנשק את רגליו של זקן. ושכרו של זה אתה יכול למנות. וכן לובש בגדין של שבת ושל מועד ונכנס ומתאבק בעפר לשמע לזקן ולשמע דברי תורה. הוא שיעקב אמר ליששכר מי גרם לך להיות בן תורה, שאתה רובץ בעפר ובאשפתות. "יששכר חמר גרם", למה, (שם) ש"רביץ בין המשפתים". אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אתם מקימין את המצוות בעפר. אף אני (ישעיה נב. ב) "התנערי מעפר קומי שבי ירושל(ים)", וכתוב "מקים מעפר דל מאשפ(ו)ת ירים אביון" וגו'.

בסיכום להאמין שרבו אומר הדין בשביל האמת ולא הטתה אותו הנטיה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

כה. בקבלת יסורים:

המדרש שמואל אומר שהאדם שכל כך חשקה נפשו בתורה עד שאפילו יהיה נגוע ביסורים מוכה אלוקים ומעונה לא ישרידהו היסורים מללמוד בתורה מרוב אהבתו אותה זה האיש יקנה קנין תורה הכוונה שלא יפסיק מללמוד גם כשמקבל יסורים וזה ע"י שתהיה אהבת תורה

ובאבי עזרי [הקדמת נשים] הקשה הרי אמרו [קידושין יב א] שמעתתא בעיא צילותא. ומצד שני אף חכמתי עמדה לי תורה שאדם לומד מתוך יסורים היא מה שמגדלת אותו וביאר כנ"ל, שקנין התורה אינו מכח העמל עצמו, אלא שהעמל בה זוכה ונתנת לו כמציאה, ועיקר העבודה היא להתרומם מעל כל הפרעה, ולהשים עצמו כמת, ואז יזכה מתוך הצער למצא הרווחה וצילות הדעת

למה לא אמר ביסורים

לפי המדרש שמואל לא מדובר על היסורים שהוא מקבל מן השמים רק על היסורים שהוא מקבל על עצמו בשביל ללמוד תורה וכן לפי הרוח חיים הכוונה שהוא מביא על עצמו יסורים אומרים חז"ל (ילקוט שמעוני תתנ פרשת עקב) אין אדם בעולם בלא יסורין, חושש בגרונו אינו יכול לישון, יגע בתורה אינו ישן, נמצא זה ער וזה ער, ועל זה נאמר בתהילים (צד) "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו".

לכל אדם נקצב בראש השנה כמה הוא יתייסר באותה שנה, אולם ניתנה לאדם אפשרות לבחור בסוג היסורים, יש יסורים שהם חולי הגוף, כאבי שיניים, וכל המחלות למיניהם לא עלינו, ויש סוג יסורים אחר, שהאדם מתייסר בתורה, אם אדם מגדד שינה מעיניו, קם בבוקר בזריזות, מתאמץ יותר בלימוד התורה וכו'. הוא בחר ביסורים טובים ומונע ממנו את כל המחלות, ועוד שיש לו רוח מיסורים כאלו, שהם עוזרים לו לגדול בתורה.

וכן בברכות (דף ה.) תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן, תורה, וכו'.

למעשה מ"ח קניני תורה

וכן נאמר בברכות (דף ה.). אמר ר' שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו, שנאמר "ובני רשף יגביהו עוף" ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עינך בו ואיננו, ואין רשף אלא יסורין שנאמר, מזי רעב ולחומי רשף.

כתוב שבמתן תורה כולם הבריאו א"כ צ"ב למה גם בעל ייסורים חייב בת"ת לחם שמים לפי שרוב טובה מביא את האדם לבעוט

בסיכום שמרוב אהבת תורה לא יפריעו לו היסורים ללמוד

למעשה מ"ח קניני תורה

כו. המכיר את מקומו:

אומר המדרש שמואל שיתמיד ויהיה קבוע תמיד בבית המדרש ובוה יכיר את מקומו לעולם יכיר את מקומו האמיתי כל אחד למד את הפרק הראשון של המס"י מזה תכלית החיים אז הסתכלות על החיים היא אחרת

שידע את ערכו וכו' לעין במאמר על נכבדות (עי בזה בלמעשה פרשת קדושים)

בסיכום שיהיה לו מקום קבוע וזה ע"י שיתמיד לבוא – יכיר את תכליתו שזה העוה"ב

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

כו. השמח בחלקו:

מדרש שמואל אינו נבהל להון ולעולם לא יתבטל מלימודו בשביל חמדת הממון אמנם האדם אשר אוהב כסף ולא ישבע כסף יתבטל מלימודו וילך אחר ההבל

גנות החובות עיי' הזו"א בקוב"א איגרת כ

שמח בחלקו ברוחניות לא יאמר מה אני מה חיי האישה לא תעריך אותך כי אתה כל היום אומר מי אני מה חי לראות את החלק הטוב שבך הבדל בין רב להורים, ההורים רואים תמיד את הצד החסר והרב רואה תמיד את הצד החיובי האב מרוב אהבת עצמו זה מבבלב אותם

אברך שאל את המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל איך לחנך את הילד אמר לו שיתן לו חלבה. בחור סיים מסכת קידושין המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל או אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס ושוב אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס ושוב אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס שמאל דוחה וימין מקרבת המשגיח אמר חשבון נפש רגילים לעשות קודם החסרונות ואח"כ המעלות לך תעשה הפוך קודם תאמר מה התקדמות ואח"כ תחשוב מה לא התקדמת

ועיי' שאדם שמח בחלקו הוא נפטר מהקינאה

ודע ששמעתי בשם הגר"א שכן גם במילי דשמיא צריך להיות שמח בחלקו, אף שבוודאי נכון לחמוד להיות לבו פתוח כפתחו של אולם... מ"מ צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעש"ט... ולא להתחכם כנגד בוראו... ("מנוחה וקדושה" שער התורה שני, כג).

רוח חיים ואינו אין להעשיר וגם אינו הולך בגדולות בלימודו רק לומד מעט מעט עד שהוא בקי בהם ואינו מתגאה לידע הכל בבת אחת ועיי"ז ישכח הכל

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

בענין גדלות המעשים בדורות הללו

כתב האר"י בשער הגלגולים (ירושלים תרכח דף סב ע"ב) וז"ל 'שמעשה קטן מאוד בעסק התורה והמצוות בדורות אלו, שקול כנגד כמה מצוות גדולות שבדורות שלפנינו, כי בדורות האלה הסטרא אחרא גוברת מאוד, עד לאין קץ ולכן המעט יחשב להרבה מאוד'. ותמיד לא ידעתי עד היכן הדברים מגיעים עד שמצאתי בספר מתלמידיו של אברהם אבינו מאמרי הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל שביאר שבדורו של סדום, הקב"ה הסכים להגן על כל העיר אם ימצא בה עשרה צדיקים. וז"ל והקב"ה הסכים עימו אם ימצאו צדיקים הוא ישא לכל המקום בעבורם. ובאיזה צדיקים מדובר ? דאמר ר' יוחנן כל צדיקים שכתוב בסדום צדיקים כתיב (בראשית מט,ט) יחסית לאנשי סדום הם היו צדיקים. הם ירדו קמעא פחות משאר אנשי סדום. הם יכולים לרדת עוד מעט ולא ירדו ירידה זו ומבואר שהגדרת צידקותם שלא ירדו יותר אע"פ שהדרדרו הרבה מאוד. וכח של עשרה צדיקים כאלה יכול להגן על עיר שרובה פושעים שהקב"ה רוצה להשמידם. מבהיל הרעיון!!!

שמחת החיים בימים הנעלים הללו, ימי "חג הפסח" שיצאנו בהם מעבדות לחירות ומיגון לשמחה, וקרבתנו המקום לעבודתו, ראוי להביא בענין זה דברים נפלאים שכתבם הגרב"צ פלמון זצ"ל, ממרן קדוש ה' הסטייפלר, הגרי"י קנייבסקי זצוק"ל, אשר מסרם בישיבת "בית יוסף" בכ"ג בתמוז תשי"ג, בענין שמחת החיים שזכינו להיות בניו ועבדיו של המקום ברוך הוא, ואלו הם דבריו, ככתביו וכלשונו - - האדם צריך תמיד לדעת שחייו מוגבלים, זמן קבוע יש להם, וצריך הוא למלא תפקידו. בגמרא בברכות) דף כ"ח ב' (מובא על רבי נחוניא בן הקנה שהיה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה, ובתפילה שהתפלל ביציאתו היה אומר "מודה אני לפניך ה' אלוקי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. "הכלל בזה הוא כי גם ליושבי קרנות יש חלק. ומה הוא חלקם? ככתוב בפסוק בקהלת) סוף פרק ב' ('כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה, ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים וגו'". כי חלק הרשע הוא עבור הצדיק, ההולך בדרך ה', לתת לו את הצריך לו. ויש פרדסים שלא נבראו אלא כדי שהצדיק יטעם מהם פרי

✽ למעשה מ"ח קניני תורה ✽

אחד, וזהו כל תכלית הפרדס הגדול. ויושבי בית המדרש צריכים לדעת, כי חלקם הוא שהם עובדי ה', וכל העולם להם נברא ובעבורם. וכך צריך להסתכל על העולם. בן של מליונר יש לו סיפוק ואין לו דאגה, כך לנו יש אב "מליונר" כביכול, "אדון הכל", ובניו צריכים להיות בשמחה ובסיפוק, כי הוא ידאג לנו, ועלינו לחיות עם רוממות הרוח. העיקר לא להביט ולהכנע בפני אנשים בעלי מלבוש יפה ועשירים וכיוצא בהם, כי הם רק עבורנו נבראו. ועלינו להביט במציאות בהשקפה זו, וזו היא השקפת החיים הנכונה בה עלינו לחיות. וזה העיקר לדעת בבין הזמנים! * חכמת השמחה הגנה כדי להרגיש הרגשת שמחה ורוממות, ראוי להביא מעשה שספרו בעל המעשה, אשר בעת המעשה היה בחור באמצע שיעור ב' בישיבה קטנה, באחת מהישיבות המובילות והמוצלחות בבני ברק. הישיבה הזו - כדרכם של כל הישיבות המצליחות - רבים התדפקו על דלתה כדי לזכות להתקבל אליה, ומתוך כך נוצר מצב שבכל שיעור היו מספר רב של בחורים. הבחור המדובר הרגיש בשלב מסוים שקשה לו בישיבה מצד הלחץ החברתי, וחש שריבוי הבחורים בשיעור גורם לו להדחק מבחינה מסויימת לצד, עד כדי כך שהתהלך בהרגשה גרועה מאוד ממצבו החברותי. ומשום כן חשב בלבו כי יותר טוב בשבילו לעבור לישיבה אחרת, אשר מספר הבחורים בה יותר מועט, ושם יסתדר יותר בחברה, וכשמבחינה חברתית יהיה טוב, יוכל ללמוד יותר בחשק ולהתעלות במעלות העליונות. הבחור דיבר על כך עם אביו, אבל אביו לא הסכים בשום אופן שיעבור לישיבה אחרת. האב כנראה הכיר את נפש בנו, והכיר את הישיבות האחרות, הבין שהמקום הטוב ביותר עבורו הוא המקום שבה לומד עתה, ואלו הישיבות האחרות אפילו שמספר הבחורים בהם מועט, אבל מבחינות אחרות יש בהם דברים שאינם מתאימים עבור בנו. אבל הבחור שלא הבין את כל שיקולי אביו, ומצד שני הרגיש לא טוב ולא נוח בישיבה שהוא לומד בה עתה, הרגיש שהוא מוכרח לעבור למקום אחר. ומשום כך החליט לגשת אל הגרב"צ זצ"ל, שאביו היה בקשר מאוד חזק עימו, ולבקש ממנו לנסות לדבר על לב אביו שיסכים להעבירו לישיבה אחרת, כי באמת קשה לו בישיבה שהוא לומד בה עתה. וממחשבה למעשה באחד מהימים המתין להגרב"צ בבית הכנסת בסיום התפילה, ולאחר התפילה התלווה אליו בדרכו, וסיפר לו את אשר על לבו, את הקושי שיש לו בישיבה והרצון לעבור לישיבה יותר קטנה, ואת סירובו של אביו, ובתוך כך ביקש מהרב לדבר על כך עם אביו

למעשה מ"ח קניני תורה

שיסכים להעבירו לשיבה אחרת. הגרב"צ שמע את כל דבריו בקשב רב, וכשסיים את הכל, שאלו האם ההרגשה הקשה שהוא מרגיש היום בישיבה, התחילה כבר מהתקופה הראשונה שנכנס לשיבה, או שהיא התחדשה לו רק בשלב יותר מאוחר. ענהו הבחור, שבאמת בהתחלה התחיל את הישיבה ברגל ימין, וההצלחה האירה לו פנים, ובשיעור א' וגם בתחילת שיעור ב' למד טוב מאוד, וגם מבחינה חברותית הרגיש במצב טוב. אלא שבזמן חורף של שיעור ב' לאחר חודש חודשיים התחיל להרגיש בקושי, ואז הוא התגבר יותר ויותר, עד שהגיע למצב שהיום, בתחילת חודש אדר א', שמרגיש שאינו מסוגל להתמודד בלחץ החברתי, ואין לו ברירה אלא לעבור למקום אחר. אמר לו הגרב"צ, לא כדאי לעזוב ישיבה כל כך מהר, יותר טוב אם תמתין עוד קצת, לפחות עד סוף זמן חורף, ואז תחשוב שוב, ואם תראה שעדיין קשה לך בישיבה ואינך מסוגל להמשיך יותר, אז אני אדבר על כך אם אבא שלך. אבל עד אז כדאי לך להמשיך בישיבה, ולא לעבור למקום אחר. והמשיך הגרב"צ ואמר, אני רוצה לספר לך שגם אני למדתי באיזה כולל, ובתקופה מסויימת לא הייתי מרוצה שם מכמה סיבות, אבל ידעתי שלא עוזבים מקום שלומדים שם כל כך מהר, וגם אם לא מרוצים לא עוברים מיד למקום אחר. שאלו הבחור, אם הרב באמת לא היה מרוצה מדוע לא עבר למקום אחר? ענהו הגרב"צ, "דע לך, למעשה בכל מקום ובכל מצב שאדם נמצא בו, גם אם מבחינתו נראה לו שקשה לו ורע לו במקום ובמצב הזה, הרי באמת יש בו גם דברים טובים שיכול מאוד להנות מהם. והסיבה שמרגיש רע, היא משום שכאשר לא טוב בבחינה מסויימת אז הוא "מודגיש" לעצמו את החלק הרע של המקום ההוא, ומשום כן אינו רואה את המעלות שיש במקום הזה, ומרגיש הכרח לעזוב את המקום. אבל בדרך כלל אחרי שעוברים למקום אחר, מתחילים פתאום לחשוב, ורואים שבעצם במקום הקודם שלמדו בו, היו מעלות כאלו וכאלו, ומרגישים את המעלות הללו שחסרות לו במקום החדש. ואז חושב לעצמו, חבל שעזבתי את המקום ההוא, הרי היה לי טוב בבחינה זו וזו. אלא שכבר מאוחר מידי, ואי אפשר כבר לחזור למקום הראשון, לאחר שעזבו אותו ועברו למקום אחר. החכמה היא בהתחלה, כל זמן שלומדים עדיין במקום הראשון, ולא עברו למקום אחר, "להדגיש" את המעלות של המקום ההוא ולהנות מהם, בלא לשים לב לחלקים הפחות טובים. ואם נקום ונעשה מעשה מחמת זה שלכאורה נראה לנו רע, בסוף כשנראה את המעלות שבאמת יש במקום הזה,

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

נתחרט על כך שעשינו מעשה . ולכן רק אם עברה תקופה ארוכה שבה אדם מרגיש רע במקומו ואינו מסוגל יותר, זה אומר שאפילו שיש במקום הזה מעלות טובות בכל זאת הוא לפי טבעו אינו מתחבר למקום ההוא. אז אפשר להתחיל לשקול האם באמת לעבור למקום אחר או לא , אבל אם ההרגשה הזו היא לא הרבה זמן, לא כדאי לעבור מיד למקום אחר .
ואכן הבחור שמע לעצו, וב"ה הוטב לו ועלה על דרך המלך, והמשיך לשקוד על תלמודו באותה ישיבה שהתחיל בה, וסיימה כשהוא עולה ומתעלה . אלו הם כללם של דברים, בכל מצב ובכל זמן אפשר להרגיש שמחה ורוממות, והחכמה היא להבין ולהשכיל מה להדגיש ומה להרחיק

בסיכום שמח בחלקו בין בגשמיות בין ברוחניות

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

כה. והעושה סייג לדבריו:

מדרש שמואל בכל דרכיו ועניניו עושה סייג להם לקדש עצמו במותר לו, כדי שלא ליגע באיסור. וזה מלבד הסייגים אשר עשו רז"ל כדי להרחיק את האדם מן העבירה, הוא מוסיף כדי להתרחק יותר.

ואפשר שכוונת העושה סייג לדבריו (לדיבוריו) ממש, כי עושה סייג בעניין דבורו, ושומר פיו ולשונו ובוחר בשתיקה מבדבור, ואינו מדבר רק על צד ההכרה.

וצ"ב הרי זה בכלל שתיקה אז מזה התחדש בעושה סייג לדבריו

אלא הכוונה שלא ללמוד בספרים שאינו מבין אותם כמו מורה נבוכים להרמב"ם או קבלה בגיל צעיר

במאירי מפרש שלא ידבר רק בזמן הראוי מקום הראוי לו לפי השומעים

לא ידבר בחנוכת הבית דברים עמוקים שאף אחד לא יבין וזה גורם שבני אדם חלילה ערך התורה יורד בעיניהם שרואים שאף אחד לא מקשיב מי שמרביץ תורה כתוב כל ת"ח שאומר דברי תורה ואינם ערבים על שומעיהם נוח לו שלא אמרם

מה זה שייך לקניני תורה

מפני שיכול לגרום לחילול כבוד התורה לכן הוא לא יזכה לתורה

בסיכום שיקדש עצמו במותר לו - שידבר רק מה שמתאים לדבר באותו מקום - שילמד דברים המתאימים לו לאפוקי קבלה בגיל צעיר או מורה נבוכים

למעשה מ"ח קניני תורה

כט. ואינו מחזיק טובה לעצמו:

כתוב במדרש (ויק"ר לד ד) דבר אחר, וכי ימוך אחיך, הדא הוא דכתיב (משלי כט, יג): רש ואיש תככים נפגשו, (משלי כב, ב): עשיר ורש נפגשו עשה כלם ה'. רש זהו רש בתורה, ואיש תככים, זה ששונה סדר או שני סדרים. עמד רש עם איש תככים ואמר לו השנני פרק אחד והשנהו, (משלי כט, יג): מאיר עיני שניהם ה', קנו העולם הזה והעולם הבא. עשיר ורש נפגשו, עשיר בתורה רש בתורה, אמר אותו רש לאותו עשיר, השנני פרק אחד, ולא השנהו, אמר לו מה אנא בעי מיתב ומתני יתך במשקין או במאימתי קרי ותני עם דכותך, עשה כלם ה', מי שעשה לזה חכם יכול לעשותו טפש ומי שעשה לזה טפש יכול לעשותו חכם. ובתנא דבי אליהו רבה (פרק כז פ"ב) איתא, הלא פרס לרעב לחמך, אין רעב אלא הרעב מן דברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה, שנאמר (עמוס ה, יא) הנה ימים באים נאום ה' אלהים וכו' לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דבר ה', מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מביין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו, ומוסיפין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבוא וכו', אבל אם יש באדם דברי תורה ואינו מפריש מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו, שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואין צריך לומר שאין מוסיפין לו עליה, ועליו הכתוב אומר מונע בר יקבוהו וכו'. ע"כ.

איתא בברכות (סג:), אמר רבי יוסי בר חנינא, מאי דכתיב (ירמיה נ, לו) חרב אל הבדים ונואלו, חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה, ולא עוד אלא שמטפשינן שנאמר ונואלו, ולא עוד אלא שחוטאין, כתיב הכא ונואלו וכתיב התם אשר נואלנו ואשר הטאנו. עד כאן.

מה הפשט בזה ומצאתי שכך כתב חכם בן ציון חרב בא על ביטול תורה ולא עוד אלא שמטיטפשים אי אפשר ללמוד לבד זה לא כמו שיושבים שנים

הרבה פעמים למה אדם לא לומד עם חבריו מצד גאוה ה' לוקח את החכמה ולא עוד אלא שמטיטפשים הקב"ה לוקח מחכמתו אבל לא ללמוד יותר מדאי עם בחור חלש זה מוזיק לשניהם

❧ למעשה מ"ח קניני תורה ❧

מדרש שמואל: אפילו שהשיג בחכמה כל מה שהוא בחק האנושי להשיגו, אינו מחזיק טובה לעצמו על דרך אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך בו. רבינו יונה באבות כי לכך נוצרת האדם מרגיש שבע שלמד מספיק אומרים לו כי לכך נוצרת

גם רמוז שאינו מחזיק ואינו אחוז מה שהוא טובה לעצמו, דהיינו גופו כי עצמו ובשרו הוא להתענג בתענוגים גופניים רק לעולם מחזיק טובה לנפשו ולא לגופו.

מוסר לא מספיק מעשה בר' מאיר חדש זצ"ל ששאל על מה יש לכם גאווה ש"ס אתם יודעים על מה יש לכם להתגאות זה בעיה של כבוד

בסיכום שתמיד ילמד ולא ירגיש שבע ולא ירבה טובה (תענוגים)

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

ל. אהוב:

מדרש שמואל: כי בהיותו אהוב מכל הבריות כולם ירצו ללמדו באהבתם אותו תפארת ישראל: שמיישר מנהגיו בחן בחסד וברחמים, שעל ידי זה יאהבוהו כולם המהר"ל בדרך חיים: אהוב מי שעושה מעשים הרצויים אל המקום, והמקום אוהב אותו, וכן הוא עושה מעשים הרצויים אל הבריות ולפיכך הבריות אוהבים אותו. (בביאור "משמח את המקום"). אהוב אל השי"ת וכן אל הבריות, וודאי אם אינו אהוב בעיני השי"ת לא יתן לו מתורתו.

פסחים ק"ג: שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מדותיו וידוע שתלמידי חכמים נקראו חברים שחברותן זה לזה נעימה ונוחים זה לזה בלימוד ובדרך ארץ.

איך זוכים לשכל טוב אומר הגר"א במשלי (ג,ד) ומצא חן ושכל טוב "חן" הוא מלשון חנם, לכן כתיב תמיד אצל "חן" מציאה – "אם מצאתי חן" "ושכל" הוא הצלחה שיצליח דרכיך. והיינו. שבשכר "חסד" שהוא מתנת חנם. תמצא גם כן "חן" שהוא מתנת חנם. כמו שנאמר "אם מצאתי חן" כו' וכמו שנאמר "חן וחסד". "ושכל טוב" הוא נגד "אמת". פירוש. שבשכר שתלך בדרך "אמת" יצליח דרכיך. בעיני אלהים ואדם לפי שהחסד ואמת הם בשני ענינים. בין אדם לחבירו ובין אדם למקום כנוצר לעיל. לכן תמצא חן ושכל טוב גם כן "בעיני אלהים" ובעיני אדם.

בסיכום שהבריות יאהבו אותו וכולם ירצו ללמדו ושה' יאהב אותו ע"י עשיית המצות וה'

מלמד את מי שהוא אוהב

למעשה מ"ח קניני תורה

לא. אוהב את המקום:

מה זה קשור לקנין תורה אהבת ה' אין הכוונה דווקא שימסור נפשו על אהבת אהבת ה' שיעלה על המוקד אלא לחיות על קידוש ה' ללמוד עוד תוס' קשה וכיו"ב

המדרש שמואל אומר כי בהיותו אוהב את המקום נמצא למד מאהבה ואז יתגלו לו רזי תורה

ועוד דבר עי"כ הוא מתמסר לתורה כמבואר במדרש תנחומא (שם) על תורה שבע"פ, שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך וכל נפשך ובכל מאודך (דברים ו'), ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו, והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצוך היום על לבבך, ואי זה תלמוד שהוא על הלב, הוי אומר ושיננתם לבניך, זו תלמוד שצריך שינון וכו', ובפרשה השניה כתיב בה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתוב ובכל מאודכם, ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה וכו'.

כתוב בתהילים פרק-י (א) למנצח מזמור לדוד: (ב) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע: (ג) יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יהוה דעת: (ד) אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם: (ה) בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם: (ו) והוא כחתן יצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ ארח: (ז) מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: (ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי: (ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים:

והקשה ר' אביעזר פילץ שליט"א בשם אביו שאיך קשור תורת ה' תמימה להודאה על השמים מספרים כבוד קל

וענה עפ"י דברי הרמב"ם בפרק יסודי התורה (פרק ב הלכה ב) שכתב והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד הע"ה "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי". וכשמחשב בדברים האלו עצמן מייד הוא נרתע לאחוריו ויפחד וידע שהוא בריה קטנה ושפלה ואפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו

❦ למעשה מ"ח קניני תורה ❦

שאמר דוד המלך ע"ה "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוונת, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו". עפ"י הרמב"ם זיע"א אהבת השם ע"י התבוננות בבריאה והתעמקות במחשבה על כך תביא את האדם לידי יראת שמיים וכן ע"י התורה האדם מגיע לאהבת ה' בספר שם עולם לרבינו החפץ חיים (חלק א פרק יב) הביא את הפסוק "ואהבת את ה' אלהיך", והקשה שלכאורה הוא דבר קשה להעמיס על האדם מצוה שאינה תלויה בידו אלא בלב, וכי כיצד אפשר לצוות על אדם לאהוב מישהו, והרי אין הדבר תלוי בו.

והביא דברי הספרי שכתב: איני יודע כיצד אוהבים את הקדוש ברוך הוא, תלמוד לומר "והיו הדברים האלה על לבבך", שמתוך כך, אתה מכיר את הקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו. וכעין זה איתא בספר המצות להרמב"ם, שיתבונן במאמריו ובפעולותיו של הקדוש ברוך הוא, ותבא האהבה בהכרח. דהיינו שעל ידי לימוד התורה, יגיע לאהבת ה'. אבל עדיין צריך להבין, איך ההכרח שלימוד התורה יביאהו לידי אהבת ה'.

אבל באמת נראה מאד, שכאשר יתבונן האדם בדברי ה' בתורתו הקדושה, יראה ויכיר מזה כי יש בהם חכמה ותבונה עד אין חקר ואין תכלית, וכן כשיתבונן בתורה הקדושה, ויכיר מזה את נפלאות יצוריו אשר בשמים ממועל ואשר בארץ מתחת, אשר כולם עשה בחכמתו, ואשר ברצונו יתברך מחיה את כולם ומנהיגם, יראה מזה, כי חכמתו ותבונתו ויכולתו הוא לאין תכלית, וממילא ירצה האדם להדבק בו.

בסיכום שיאהב את ה' ועי"כ ילמד תורה

❧ למעשה מ"ח קניני תורה ❧

לב. אוהב את הבריות:

למה הברכות של הרב בן ציון אבא שאול היו מתקיימות מפני שאהב את הבריות אין זה מתיר לאהוב ולהבב את מי שיש לו קרירות בעבודת ה' אחד מגדולי ראשי הישיבות אמר לי בצעירותי היתי בורה מבחור שלא שקוע בלימוד כבודה מהאש

מחזור ויטרי שמתוך כך מתכבדת התורה ומתייקרת בעיני הבריות והכל רצין אחריה ומחזיקים את ידו לעסוק בה

המהר"ל בדרך חיים אומר שהתורה היא אל הכלל ואיך יזכה לתורה ולא נתנה תורה אל היחיד ויחן שם ישראל בלב אחד אז זכו לתורה

בסיכום יאהב את עמ"י ועי"כ התורה מתכבדת - ע"י ששיך לכלל זוכה לתורה

למעשה מ"ח קניני תורה

לג. אוהב את הצדקות:

אומרת הגמרא על הפסוק "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת" וכי אפשר להפקד בזרע של קיימא - לעשות גמ"ח לרבים של כסף או כלים (להלוות וכו') (ספר שם עולם לחפץ חיים הגהה פרק ח'). רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה זוכה והויין ליה בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה (בבא בתרא ט:). ששמעתי מר' יהודה עדס שליט"א לגבי הרגיל בנר הוי ליה בנים ת"ח שאמר שק"ו שהוא עצמו יהיה ת"ח וה"ה אצלינו וכן מצאתי בספר ברכת אברהם מוסר לר' אברהם ארלנגר שכתב בן

בילקוט שמעוני (שמות רמז רעב) (משלי ה, כ) "בארח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט", התורה אומרת באיזה שביל אני מצויה, בדרך של עושי צדקה. "בתוך נתיבות משפט", אמר רב הונא משל לסקיפסטי של מטרונא כשהיא עוברת בשוק משמטים סוף וזין מלפניה, וסיף וזין מאחריה, כך היא התורה דינים מלפניה (לעיל טו, כה) "שם שם לו חק ומשפט", (לעיל יח, כא) "ואתה תחזה מכל העם", ודינים מאחריה, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". ספר בית אבות זה הסיבה שהם יזכו לתורה

עמלי תורה יש להם רחמים יותר גדולים

י"א אוהב את ר' חיים פלאגי שהכוונה שמלמד את התורה לאחרים רק צ"ב בשאר הפירושים שביארו שאינו מחזיק טובה לעצמו שמלמד לאחרים מה הם יבארו כאן.

צדקה אפשר לעשות ע"י מאור פנים שמאירים לשני

ר' ברוך מרדכי סיפר שפעם עשיר תרם לו הרבה כסף בלי שהיה לו היכרות עימו לפני"כ ושאלו למה החליט לתרום לו הוא סיפר שבבחרותו אתה עם העליצות שלך אמרת שלום מה שלומך אמרתי הבחור החשוב של הישיבה מתייחס אלי באותו שעה ירדה לי כל ההרגשה הרעה

פעם למדתי באיזה כולל יום אחד דברתי עם מישהו הוא אמר לי סוף סוף נתת לי תשומת לב הוא לא התבייש להודות על זה ברחל בתך הקטנה מאז השתלתי לעשות לו הרגשת טובה אנו חיים בעולם רק להיות נותן

✧ למועשה מ"ח קניני תורה ✧

בסיכום לעזור לשני להאיר לו פנים – ללמד לאחרים

למעשה מ"ח קניני תורה

לד. אוהב את המישרים:

למדרש שמואל אוהב את היושר ובו דבק או אפשר לפרש עפ"י לשון הרמב"ם בהלכות שמטה ויובל פרק י"ג: ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבזתה עם אחיו? מפני שהבדל לעבד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר (דברים ל"ג י'): "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל". לפיכך הבדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה', שנאמר (שם י"א): "ברך ה' חילו". והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר (במדבר י"ח כ'): "אני חלקך ונחלתך". ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, שנדבה רוחו אותו והבינו מדעתו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והולך ישר, כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו על החשובות הרבים, אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש הקדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד עליו השלום אומר (תהילים ט"ז ה'): "ה' מנת חלקי אתה תומיך גורלי". עכ"ל ומבואר שמי שהולך ישר זוכה ללמוד אך זה גופיה צ"ב מה זה קשור לישרות אלא בלי שהוא הולך ישר הוא חושב שאם יחסוך ויחשוב מה יהיה שהילדים יגדלו וכיו"ב ומחמת זה פורש זה אינו ישר שהישר זה לחשוב על עכשיו

שתתחתן ויהיה לך ילדים את בוטח ורק פרנסה לא יהיה

סיפור לדוגמא להנ"ל מעשה בבחור מיישיבת כפר חסידים, שהגיע לגיל הנישואין, ובא לפני המשגיח הרב אליהו לופיאן זצ"ל וביקש שרוצה לצאת ללמוד מקצוע קודש - כתיבת סת"ם. מדוע? שאל הרב. ענה הבחור: אני מקוה בעזרת ה' להתארס בקרוב, וכדאי שיהיה לי מקצוע לחיות בכבוד. חקר המשגיח: ומי אמר שתתארס בקרוב, אולי תשאר רווק ותוכל ללמוד בלי טרחה. נבהל הבחור: מה פתאום, "מה" אשה לאישי", היווג כבר נגזר משמים. אמר הרב, טוב, אך מי אמר שהמשפחה תגדל ויהיו לך ילדים, אולי תשארו זוג ויספיק לך בהרווחה משכורת הכולל. נרעש הבחור ושאל: מדוע המשגיח מנבא שחורות, ה' יעזור ויהיו לי בנים, למה לחשוב אחרת. והוסיף, אני מבקש שהרב לא יפתח פה לשטן, שלא יהיה חס ושלום כשגה היוצאת מלפני השליט. אכן מיהר המשגיח להסכים עמו ולהרגיעו, ושאל: אך מי אמר שהמקצוע יהיה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מבוקש, הלוא הרבה מובטלים יש? שוב התפלא הבחור למה לחשוב כך, ה' יעזור ותהיה לי כתיבה יפה, ויהיו לי הרבה קליינטים. חייך המושגיח ואמר: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, על הכל אתה אומר: ה' יעזור, ה' יעזור שתהיה לי אשה, ה' יעזור שיהיו לי ילדים, ה' יעזור שתהיה לי כתיבה יפה ויבואו לי קליינטים, אינך נזקק לעזור לו כלל, אם כן למה בפרנסה אתה רוצה לעזור להקב"ה, תלמד והוא כבר יעזור. ובאמת אותו בחור המשיך בלימודיו בישיבה, וה' עזר לו והתארס, ה' עזר לו והתחתן, ה' עזר לו ונולדו לו ילדים, וה' עזר והיום הוא תלמיד חכם ראש ישיבה. (מעייין השבוע במדבר סו)

בסיכום לאהוב את היושר – ללכת ישר ולא לחשוב

❧ למעשה מ"ח קניני תורה ❧

לה. אוהב את התוכחות:

הרא"ש מבאר אוהב את מי שמוכיח מאמר הגמרא בערכין (דף ט"ז): אמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עליי שמייים וארץ שהרבה פעמים לקה רבי עקיבא על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן שמעון בן גמליאל, וכל שכן שהוסיף בי אהבה, לקיים מה שנאמר "אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך". דרכו של הלץ לשנוא את מוכיחו, סבור הוא שאת רעתו הוא מבקש. אבל החכם אוהב את המוכיחים בידועו כי רק הם יביאוהו לחיי העולם הבא, וכי בלעדיהם ימשיך להיות שבוי בידו יצרו. מסימני החכם שהוא אוהב מי שמוכיח אותו, כ"ש (משלי ט) "הוכח לחכם ויאהבך". אדם שרוצה ליישר אורחותיו ומידותיו חייב לקבל תוכחת ולדעת שבכך הוא בונה את עצמו, ואמרו חז"ל אם יש לאדם שתי ידידים אחד משבחו תמיד ומרעיף עליו שבחים והשני מוכיחו ומייסרו בשבט לשונו, יאהב את המוכיח שודאי הוא שרוצה טובתו, על כן מוכיחו. וכן הוא אומר "את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה".

לומד המוסר חי חי יקרא אומר ר' ישראל

מדרש שמואל : כאשר רבו יוכיחו, לא יהיה בועט בו כתינוק הבורח מן הספר, מסכים למאמר אף חכמתי עמדה לי, לחכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, גם אפשר שרמו, שיהא היא מהמוכיחים לעם, ויהא אוהב את התוכחות להוכיח לאחרים, ולא יאמר שלום עליך נפשי, כי למוכיחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת טוב, ואין טוב אלא תורה, שבשכר זה מתגלין לי רזי תורה,

סיפור עם המשגיח והרב וולבה שאין בדור מי שידוע להוכיח

בסיכום שיאהב את מי שמוכיח אותו

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

לו. ומתרחק מן הכבוד:

אחרי שראינו בענווה מזה צריך להתרחק מן הכבוד אלא יש שני דברים א. גאווה כי יש לו מעלות ב. אני לא מתנשא בזה כי הכל מזה אבל רוצה שיכבדו אותי

אומר אליהו הנביא זכור לטוב (במדרש רבא פרק ד כא) "כל המרבה כבוד שמיים וממעט כבוד עצמו כבוד שמיים מתרבה וכבודו מתרבה. וכל הממעט כבוד שמיים ומרבה כבוד עצמו- כבוד שמיים במקומו וכבודו מתמעט". וכן הוא אומר "כי מכבדי אכבד- ובוזי יקלו". (שמואל א, ב), .

בסיכום יש גאווה מגיע לי על מעשים ויש כבוד שרוצה שיעריכו אותו

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

לז. ולא מגיס ליבו בתלמודו:

למדרש שמואל לעולם יחזיק עצמו שאינו יודע ובזה ישתדל עוד ולרוח חיים שיהיה ענו שכל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו ולמדו כן מהלל שהיה ענו שבענווים ופעם אחת נתגאה, ונענש על זה

בסיכום שיחזיק עצמו כי שאינו יודע עיו"כ ילמד יותר – שלא יתגאה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

לח. אינו שמח בהוראה:

בסיכום השמחה בהוראה נובעת מגאווה ולכן חכמתו מסתלקת

למעשה מ"ח קניני תורה

לט. נושא בעול עם חברו:

תפארת ישראל בין הממון וכו' רבינו יונה אומר בשערי תשובה (שער ג אות יג.) והנה הצדקה בממונו. וגמילות חסדים בין בגופו בן בממונו. כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו אם דל ואם עשיר. וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם שנאמר (מיכה ו) הגיד לך אדם מזה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד. האדם חייב לשקוד ובעמל נפשו על תקנת חבירו

יותר קל לנו לשאת בעול עם חבירו בצערו יותר מאשר בשמחתו ומפני שיותר קל לנו שהוא נמצא במצב של נפילה יותר קל לנו מחכים עד שיפול ואז הוא מרגיש אני הזקתי אותו ורק לפני שהוא נפל יותר קשה לשמור עליו שלא יפול

אם רואים חבר שמתקשה בלימוד תבוא ותציע לו שתלמד עימו ואל תתן לו הרגשה שאתה עושה לו טובה אלא תאמר לו שאתה צריך אלא שהוא עושה לך טובה שתאמר לו שאתה צריך מיישהו שילמד איתך בחברותא

בסיכום ישא בעול עם חבירו לפני שיפול ולא שיחכה שיפול ואז יעזור לו

למעשה מ"ח קניני תורה

מ. מכריעו לכף זכות:

העצה איך לדון לכף זכות כתוב בשם ר' מתתיהו סלומון כמו שרוצה שידונו אותו לכף זכות כך צריך לראות ולחפש לדון את חבריו לכף זכות והשורש של לדון לכף זכות זה עין טובה וכך יותר קל להיות מעביר על מידותיו

מדרש שמואל: כי אם בשום דבר יהיה דן את חבריו הלומד עמו לכף חובה תיכף תתפרד החבילה, על כן אמר ומכריעו לכף זכות. ואם יש לחבירו איזו מדה מגונה ומכעיס אותו, דן אותו לכף זכות ואומר לא היה בלבו רק טוב.

לחם שמים: כשרואה חבריו נתקל בדבר הלכה, אינו מתכבד בקלונו, אלא מהפך בזכותי ליישב דעתו, ולתרוץ דבריו ולהראות פנים לסברתו. וכמה זמנין אשכחו, גברא רבא אמר מילתא לא תחילו עליה, וכהאי גוונא טובא.

בסיכום ידונו לכף זכות וזה ע"י עין טובה

◀ למעשה מ"ח קניני תורה ▶

מא. מעמידו על האמת:

צ"ב מהו לשון מעמידו על האמת

מדרש שמואל : זאת צריך שיעשה, שלא יהיה שמח כשיכשל חברו בדבר הלכה, אלא אדרבה הוא לעולם מעמידו על האמת ועושה עמו באופן שידע הדבר לאמיתו. ונראה לי להוסיף שדבר מצוי שחבירו טועה והוא כדי לעודדו אומר לו שהוא צודק ולענ"ד אין זו הדרך רק יראה איך יכול לבאר דבריו באופן שיהיו אמיתים שבזה מדויק לשון מעמידו על האמת משמע שהוא מעמיד ולא אומר שאינו משקר ולדוגמא אם אומר איזה חידוש ואינו אומר בצורה ברורה ויפה חושב איך לסדר לו איזה קושיא באופן שהדברים יהיו ברורים ומאירים ומעשה שסופר על הגאון ר' נחום פרצוביץ זצ"ל היה נהוג שהבחורים אומרים לו את החבורות לפני שמוסרים אותם בישיבה ובחור אחד הכין אבל לא היה מבורך בכישרונות מיוחדים ולא הבין כלום בסוגיא ישב הגאון ר' נחום והסביר לו מה הוא 'התכוין' להקשות ומה הוא 'התכוין' לתרץ עד שיצא מהלך נפלא ביותר ואת כל זה הוא הכניס בכוותנו אך לבסוף הבחור שכח ובא לשאול שהרב יזכיר לו מה הוא התכוין להקשות...

בשו"ת חת"ס סי' רח ועל דרך זה אני מפרש שלא יחפש שחבירו יסבור כמוני

בסיכום אם חברו נכשל יעמידו על האמת ויפרש את דבריו

✧ למעשה מו"ח קניני תורה ✧

מב. מעמידו על השלום:

צ"ב מהו לשון מעמיד למה לא אמר שנקנה בשלום

אלא מעמידו על השלום שמבאר לו שיש כזה מושג שאתה תבין משהו ומישהו אחר יבין אחרת וזכור לטוב מו"ר הגאון הצדיק הרב אשר חנניה זצ"ל אשר בסוף כל תשובה מספרו הגדול שו"ת שערי יושר היה כותב ליישב את דעת החולק את מה שאומר הרבה מקוצק שכשם שדעותיהם שונות כך פרצופיהם שונים הכוונה היא כמו שהאדם אינו מקפיד על פרצופו של חבירו אם הוא שונה כך אין לו להקפיד על דעותיהם אם הם שונות

בסיכום לאחר ויכוח בלימוד יסיים עימו בשלום

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מג. מתיישב ליבו בתלמודו:

בסיכום שישקול הסברא היטב

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מד. שואל ומשיב:

בסיכום שיודע להעמיד הדברים בצורת שאלה שעי"כ הדברים נקבעים בו ביותר

למעשה מ"ח קניני תורה

מה. הלומד ע"מ ללמד והלומד ע"מ לעשות:

למדרש שמואל כל המתפלל על חברו נענה תחילה לכן מי שלומד בשביל ללמד לאחרים הוא נענה תחילה ומלמדים אותו מן השמים ושערי תורה נפתחים לפניו וכן עי"כ הוא חוזר בכל עת ללומדה.

בסיכום ילמד על מנת ללמד ועי"כ יפתחו לו שערי חכמה

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

מו. המחכים את רבו:

מדרש שמואל: רמו שהתלמיד כדי שלעולם יהיה חושק ללמוד מרבו, צריך שיחזיק את רבו לחכם ויודע, ואז יהיה חושק ללמוד מחכמתו. ואפשר שכיון שצריך שהתלמיד ישתדל לעולם לשאול ולהקשות לרבו, עד שמחמת זה הוא מחכים את רבו, על דרך ומתלמידי ייתר מכולם. איש כזה בודאי שיקנה קנין התורה ויושרשו הדברים בתוכו, כי לעולם יתחדד שכלו, בהיות הוא סיבה להחכים את רבו, ובזה מחכים גם את עצמו.

ר' מאיר חדש זצ"ל המליץ למי שקשה לו להתרכז בלימוד לדבר בלימוד עם החברים

בסיכום יחזיק רבו לחכם ועי"כ הוא ילמד ממנו

למעשה מ"ח קניני תורה

מוז. והמכוון את שמועתו:

למדרש שמואל שיבין השמועה שבלא"ה יפרח מליבו

בסיכום שיבין השמועה - שיאמר השמועה בלשון רבו

למעשה מ"ח קניני תורה

מח. והאומר דבר בשם אומרו:

צ"ב מזה זה קשור לקניני תורה

מדרש שמואל: כי מי שאינו עושה כן, רק גונב מאחרים ואומרם על שמו, זה בודאי שלא יקנה קנין התורה. אמנם כאשר לעולם יאמר דבר בשם אומרו, אז יוכרח גם הוא להשתדל לחדש בתורה שום דבר, לומר ג"כ משם עצמו, וזהו סיבה שישתדל להשלים את עצמו ולקנות קנין בתורה.

וצ"ב לפי"ז למה צריך לומר בשם אומרו ולא סגי במה שיאמר שמעתי שהרי גם זה יבא אותו לחדש בתורה שלא יוכל כל הזמן לומר שמעתי

על זה אמר התנא שמביא גאולה לעולם הרי ע"י שאומר דבר בשם אומרו הרי זה מביא גאולה לעולם

(א"ה ולי יראה שמה שמזכיר הדברים בשם אומרו ורואה מי אמר ועי"כ הוא יבוא לומר ומה הוא שהוא פשוט חידש כמוני כש"כ אני וכמש"ב המס"י פ"ד והנה יש מהפתאים המבקשים רק להקל מעליהם, שיאמרו, למה ניגע עצמנו בכל כך חסידות ופרישות, הלא די לנו שלא נהיה מהרשעים הנידונים בגיהנם. אנחנו לא נדחוק עצמנו ליכנס בגן עדן לפני ולפנים. אם לא יהיה לנו חלק גדול, יהיה לנו חלק קטן. אנו די לנו בזה, ולא נכביד על משאנו בעבור זאת. אמנם שאלה אחת נשאל מהם: היוכלו כל כך על נקלה לסבול בעולם הזה החולף, לראות אחד מחבריהם מכובד ומנושא יותר מהם ומושל עליהם וכל שכן אחד מעבדיהם או מן העניים הנבזים ושפלים בעיניהם ולא יצטערו ולא יהיה דמם רותח בקרבם? לא, ודאי! כי הנה עינינו הרואות: כל עמל האדם, להנשא על כל מי שיוכל ולשים מקומו בין הרמים יותר, כי היא קנאת איש מרעהו. ואם יראה חברו מתרומם והוא נשאר שפל, ודאי שמה שיסבול הוא מה שיוכרח לסבול, כי לא יוכל למנוע, ולבבו יתעשת בקרבו.)

עוד אפשר לומר שזה יעזור לו לראות ע"י שידע מי אמר שבעל השמועה עומד בפניו ירושלמי שקלים (ז): ובקורבן העדה: ה"ג רב גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה וכו'. יראה בעל

✧ למעשה מ"ח קניני תורה ✧

שמועה כאילו עומד לנגדו שע"י כן יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיית פנים דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך:

אמרו במדרש תנחומא כל מי שאינו אומר דבר בשם אומרו נקרא גזלן, שנאמר "אל תגזול דל כי דל הוא" (משלי כב) אדם שמשתדל לומר דבר בשם אומרו ומי אמר כל ממרא יכול לשאול סתירה מדברי פלוני לפלוני ולתרץ. וע"י כך רווחא שמעתא. ונאמר בגמרא אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח, לכן האומר דבר בשם אומרו מבטל גאוותו שבלבו, שלא יחשבו שהוא חידש את החידוש, וע"י שביטל הגאוה מביא גאולה לעולם.

בסיכום אומר מה ששמע בשם אומרו ועי"כ יתאוה לחדש גם הוא - יראה בעל שמועה

עומד למולו